

သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံ

Arend Lijphart

Arend Lijphart သည် ကယ်လီဖိုးနီးယားတက္ကသိုလ်၊ ဆန်ဒီယေဂိုရှိ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဆိုင်ရာ ဂုဏ်ထူးဆောင် သုတေသီ ပါမောက္ခဖြစ်သည်။ သူသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ ပုံစံများ - နိုင်ငံပေါင်း ၃၆ နိုင်ငံရှိ အစိုးရပုံစံများ နှင့် စွမ်းဆောင်ရည် (၁၉၉၉) စာအုပ်၏ စာရေးသူဖြစ်ကာ ဒီမိုကရက်တစ် အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ သွေးကွဲမှု အမြစ်တွယ်နေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို အုပ်ချုပ်ရေး၊ နှင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်မှုစနစ်များနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အခြား လေ့လာမှုစာတမ်းများစွာတို့ကို ပြုစုရေးသားခဲ့သူလည်းဖြစ်ပါသည်။

လွန်ခဲ့သည့် ရာစုနှစ်ထက်ဝက်ကျော်အတွင်း ဒီမိုကရက်တစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံသည် သိသိသာသာပြောင်းလဲလာခဲ့ပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိကာစ နိုင်ငံများသည် အခြား သော အခြားသော ရွေးချယ်စရာများကို အလေးအနက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုကြဘဲ ၎င်းတို့ကို အုပ်ချုပ်ခဲ့ သော ယခင်ကိုလိုနီခေတ်အုပ်ချုပ်သူများ၏ အခြေခံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အလွယ်တကူ ကူးယူလေ့ ရှိခဲ့ကြသည်။ ယနေ့အခါတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် အမျိုးအစားများစွာပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား ၎င်းတို့၏ ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးကျိုး အမျိုးမျိုးတို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ ပိုမို ဂရုတစိုက် ရွေးချယ်လာကြသည်။ ထိုသို့ဖြစ်လာခြင်းကို ကောင်းမွန်သည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာမှုအဖြစ် အစပိုင်း တွင် မြင်နိုင်သော်လည်း ၎င်းသည် အမှန်စင်စစ်တွင် ကောင်းကျိုးလည်းရှိသလို ဆိုးကျိုးလည်းရှိနေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် ၎င်းတို့ အလွယ်တကူ ကိုင်တွယ်နိုင်သည့်အတိုင်းအတာထက် ပိုမိုများပြားသည့် ရွေးချယ်စရာများရှိလာသဖြင့် ၎င်းတို့သည် အလျင်စလို ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်လာနိုင် သည်။ ကျွန်ုပ်၏ အမြင်အရ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရသူများအား ဖြစ်နိုင်ခြေများ နှင့် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ အစုအပြုံလိုက်ဖြင့် ရှုပ်ထွေးစေမည့်အစား သက်ဆိုင်ရာ အကြံပြုချက်များ နှင့် လမ်းညွှန်ချက်များ ရေးဆွဲပေးပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအတွက် ပိုမို အထောက်အကူဖြစ်စေမည်ဖြစ်သည်။

ဤစာတမ်းတွင် လူမျိုးရေး သွေးကွဲမှု နှင့် အခြား သွေးကွဲမှုများ အမြစ်တွယ်နေသည့် နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များအပေါ် အထူးအာရုံစိုက်ကာ အထက်တွင်ဆိုခဲ့သော လမ်းညွှန်ချက်များ ကို စုစည်းတင်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့ လူမျိုးရေး သွေးကွဲမှု အမြစ်တွယ်နေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် အာဏာ ခွဲဝေခြင်းကို လုပ်ဆောင်မှသာ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အကျိုးစီးပွားများ နှင့် တောင်းဆိုမှုများအား အဆင်ပြေအောင် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ကျွန်ုပ် အကြံပြုချက်များတွင် မည်သည့် အာဏာခွဲဝေမှုဆိုင်ရာ

စည်းမျဉ်းများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်ကြောင်းနှင့် အဘယ့်ကြောင့် ထိုသို့ ဖြစ်ကြောင်း တတ်နိုင်သမျှ တိကျစွာ ဖော်ပြသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ (ထိုသို့သော စည်းမျဉ်းများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် အခြားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများစွာတို့တွင်လည်း ထိုမျှလောက် ပြင်းထန်မှု မရှိသည့် ပုံစံများဖြင့် အသုံးဝင်နိုင်ပါ သည်။)

သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးတို့ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ အများစု တို့က လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်း သွေးကွဲမှုများ အမြစ်တွယ်နေခြင်းသည် ဒီမိုကရေစီအတွက် အလွန် ကြီးမား သည့် ပြဿနာတစ်ရပ် ဖြစ်စေသောကြောင့် တစ်သားတည်းဖြစ်နေသည့် နိုင်ငံများတွင်ထက် သွေးကွဲနေသည့် နိုင်ငံများတွင် ဒီမိုကရေစီ အစိုးရတစ်ရပ် တည်ထောင်ရန်နှင့် ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရန် ပိုမိုခက်ခဲလေ့ရှိသည်ဟု အများအားဖြင့် သဘောတူညီကြပါသည်။ ကျွမ်းကျင်သူများသည် လူမျိုးရေးနှင့် အခြားအမြစ်တွယ်နေသည့် သွေးကွဲမှုများဆိုင်ရာ ပြဿနာသည် ကောင်းစွာအခြေတည်ပြီးသည့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများတွင်ထက် ဒီမိုကရေစီ မဖြစ်သေးသော သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီ အပြည့်အဝမဖြစ်သေးသော နိုင်ငံများတွင် ပိုမိုကြီးမားကြောင်းနှင့် ထိုသို့သော သွေးကွဲမှုများသည် နှစ်ဆယ့်တစ်ရာစုအတွင်း ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရာတွင် အဓိက အတားအဆီး တစ်ရပ်ဖြစ်နေသည်ဟူ၍လည်း သဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ အဆိုပါ အချက်နှစ်ချက်ကို ပညာရှင်များ အားလုံးက တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း သဘောတူညီထားကြပါသည်။

အားလုံးမဟုတ်လျှင်ပင် အများစုက သဘောတူညီထားကြသည့် တတိယအချက်မှာ သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့ အစည်းများတွင် ဒီမိုကရေစီ အစိုးရတစ်ရပ် အောင်မြင်စွာ တည်ထောင်နိုင်ရေးအတွက် - အာဏာခွဲဝေခြင်းနှင့် အုပ်စု ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဟူသော အဓိကအစိတ်အပိုင်း ၂ ရပ်တို့ လိုအပ်သည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အာဏာ ခွဲဝေခြင်းဆိုသည်မှာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာ၌ အထူးသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဆင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာတွင် အရေးပါသည့် ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းများအားလုံး၏ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်ရေးကို ဆိုလိုပါသည်။ အုပ်စု ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဆိုသည်မှာ အဆိုပါ အုပ်စုများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ အုပ်စုရေးရာ ကိစ္စရပ်များ အထူးသဖြင့် ပညာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို လည်ပတ်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည် ကို ဆိုလိုပါသည်။ အဆိုပါ လက္ခဏာနှစ်ရပ်တို့သည် အာဏာခွဲဝေသည့် ဒီမိုကရေစီ သို့မဟုတ် ပညာရပ် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံ အသုံးအနှုန်းဖြင့် ဖော်ပြပါက "ကွန်ဆိုစီရေးရှင်းနယ်" ဒီမိုကရေစီဟူ၍ ရည်ညွှန်းလေ့ရှိကြသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ် အမျိုးအစား၏ အဓိက လက္ခဏာရပ်များဖြစ်ကြပါသည်။¹ ပညာရှင်များစွာတို့သည် အဆိုပါ လက္ခဏာနှစ်ရပ်တို့၏ အဓိက အခန်းကဏ္ဍကို စိစစ်လေ့လာခဲ့ကြကာ သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ တွင် ၎င်းတို့ကို ကျင့်သုံးရန် တိုက်တွန်းကြပါသည်။² အကောင်းဆုံးဥပမာတစ်ရပ်အဖြစ် ဖော်ပြပါက ကိုဆိုစီရေးရှင်းဆိုင်ရာ သီအိုရီ (အမှန်စင်စစ်တွင် သူသည် ၎င်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဖော်ပြခဲ့ခြင်း မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်သည်) ကို အခြေခံထားခြင်းမရှိဘဲ အလွန်များပြားသည့် လက်တွေ့ စိစစ်လေ့လာချက်များကို အခြေခံကာ "ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် အာဏာခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများအား ပေါင်းစပ်ထားမှု

အချို့ဖြင့်” ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အကျိုးစီးပွားများ နှင့် တောင်းဆိုချက်များကို အဆင်ပြေအောင် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း အန္တရာယ်ရှိနေသည့် လူနည်းစုများ - လူမျိုးစုနိုင်ငံရေး ပဋိပက္ခများအပေါ် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းမှ အမြင်ဟူသော စာတမ်းတွင် ကောက်ချက်ခဲ့သည့် Ted Robert Gurr ဖြစ်ပါသည်။³

အာဏာခွဲဝေခြင်း၏ အရေးပါမှုအပေါ် သဘောတူညီမှုကို မကြာသေးမီကာလအတွင်းက အီရတ်နိုင်ငံတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်သည့်အပေါ် မှတ်ချက်ပေးသူများ၏ တုန့်ပြန်မှုများတွင် ဥပမာအဖြစ် တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ကောင်စီအား အကြောင်းအရင်း အမျိုးမျိုးတို့ပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ဝေဖန်တိုက်ခိုက်မှုများ ရှိသော်လည်း ၎င်း၏ လူအများကိုယ်စားပြုသည့် ဖွဲ့စည်းပုံကိုမူ မေးခွန်းထုတ်သူမရှိပေ။ အာဏာခွဲဝေခြင်း ဆိုင်ရာ ပုံစံကို လက်တွေ့အသုံးများလာခြင်းအရ ၎င်း၏ အားသာချက်ကို အတည်ပြုနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ပညာရှင်များ အနေဖြင့် အာဏာခွဲဝေခြင်း ဒီမိုကရေစီကို ၁၉၆၀ ခုနှစ်များတွင် စတင်စိစစ်လေ့လာခဲ့ခြင်း မပြုရသေးမီ ရှေးယခင်ကတည်းက နိုင်ငံရေးသမားများ နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများသည် ၎င်းတို့၏ သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများရှိ ပြဿနာများအတွက် အာဏာခွဲဝေသည့် ဖြေရှင်းမှုနည်းလမ်းများကို ပုံစံရေးဆွဲခဲ့ကြပါသည် (ဥပမာ သြစတြီးယား၊ ကနေဒါ၊ ကိုလံဘီယာ၊ ဆိုက်ပရပ်၊ အိန္ဒိယ၊ လက်ဘနွန်၊ မလေးရှား၊ နယ်သာလန် နှင့် ဆွစ်ဇာလန်)။ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရှင်များသည် ရှေးယ ခင်နှစ်များကတည်းက ပညာရှင်များ နှင့် အချင်းချင်း အကူအညီရယူခြင်းမရှိဘဲ အကြိမ်ကြိမ် တီထွင်ဖန်တီးခဲ့ပြီးသားကို ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်ရုံမျှသာဖြစ်သည်။

အာဏာခွဲဝေခြင်းကို ဝေဖန်သူများ

အာဏာခွဲဝေသည့် ပုံစံသည် ပညာရှင်များအကြား ဆွေးနွေးခဲ့ကြသော အကြောင်းအရာတစ်ရပ် ဖြစ်လာခဲ့သော လွန်ခဲ့သည့် နှစ်သုံးဆယ်ကတည်းက ဝေဖန်မှုများစွာနှင့် ရင်ဆိုင်လာခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့သော ဝေဖန်သူများက အာဏာခွဲဝေသည့် ဒီမိုကရေစီပုံစံသည် ဒီမိုကရေစီ စံများနှင့်ကိုက်ညီမှုမရှိ သို့မဟုတ် ထိရောက်မှုမရှိဟူ၍ စောဒကတက်ခဲ့ကြပါသည်။ အခြားဝေဖန်သူများကမူ နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် အတိုင်းအတာပိုင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို အလေးပေးဝေဖန်ခဲ့ကြပါသည်။⁴ ခြွင်းချက်တစ်ခုအဖြစ် အိုင်ယာလန်မြောက်ပိုင်းကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ လူများစု နှင့် လူနည်းစုတို့အနေဖြင့် မျှတစွာဆောင်ရွက်ရန် ကတိပေးကြပြီး လူများစုမှ တိုက်ရိုက် အုပ်ချုပ်သည့် “သိမ်းသွင်းခြင်းမရှိသည့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း” ကို အကြံပြုခဲ့သည့် Brian Barry ၏ အစောပိုင်း ဝေဖန်မှုတွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။⁵ Barry ၏ တင်ပြမှုအရ အိုင်ယာလန်မြောက်ပိုင်းရှိ ပရိတ်တက်စတင့် လူများစုတို့သည် မည်မျှပင် မျှတစေကာမူ အစဉ်အမြဲ အာဏာ ရရှိမည်ဖြစ်ပြီး ကက်သလစ်လူနည်းစုသည် “သစ္စာရှိသည့်” အတိုက်အခံနေရာတွင် အစဉ်အမြဲရှိနေမည် ဖြစ်သည်။ အီရတ်နိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီဆိုင်ရာ ဖြစ်စဉ်တွင် အသုံးပြုပါက Barry ၏ အာဏာခွဲဝေခြင်း အတွက် အခြားရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းတွင် ရိုးပိုက် လူများစု၏ မျှတသည့် အဖွဲ့ဝင်များ

အဓိက သို့မဟုတ် သီးသန့်ပါဝင်ပြီး ဖယ်ကျဉ်ထားသည့် ဆွန်နီများ နှင့် ကာဒ်များကို အတိုက်အခံနေရာတွင် ဖွဲ့စည်းထားသည့် ကောင်စီတစ်ခုကို တောင်းဆိုမည်ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် လူမျိုးရေး တင်းမာမှုများ နှင့် အစွန်းရောက်မှုများ အတွက် ရှေးအကျဆုံးသော ဖြေရှင်းမှုနည်းလမ်းဖြစ်ပြီး လူနည်းစုများအား သစ္စာစောင့်သိမှုတပြား အပြုသဘောဆောင်သည့် အတိုက်အခံနေရာတွင် အစဉ်အမြဲ ထားရှိရန် မျှော်မှန်းခြင်းသည် အဓိပ္ပာယ်မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် Barry ၏ အဆိုပြုချက်သည် အာဏာခွဲဝေခြင်းအတွက် အလေးအနက် ရွေးချယ်စရာ အခြား နည်းလမ်းတစ်ရပ်မဟုတ်ဘဲ လက်တွေ့တွင်လည်း ကျင့်သုံးခဲ့ဖူးခြင်းမရှိပေ။

လူအများ၏ အာရုံစိုက်မှု သိသိသာသာ ရရှိခဲ့သည့် အခြားသော တစ်ခုတည်းသော ချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းမှာ မျှတသည့် ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းကို အားပေးမည်ဖြစ်သည့် အမျိုးမျိုးသော ရွေးကောက်တင်မြှောက်မှု စနစ်များ (အထူးသဖြင့် “alternative vote” သို့မဟုတ် “instant runoff” ကို အသုံးပြုခြင်း) ကို ပုံစံရေးဆွဲရန် Donald L. Horowitz ၏ အဆိုပြုချက်ဖြစ်သည်။⁶ ယင်းတွင် Horowitz ၏ ပုံစံ Barry အနေဖြင့် မျှော်မှန်းရုံမျှသာရှိခဲ့သည့် မျှတမှုကို ဖော်ဆောင်နိုင်မည့် နည်းစနစ်တစ်ခုကို စီစဉ်ရန် ကြိုးပမ်းထားခြင်းမှလွဲ၍ ဥပဒေပြဌာန်းရေး နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတို့တွင် လူအများအပြား ကိုယ်စားပြုပါဝင်ရေးထက် မျှတစွာ ကိုယ်စားပြုပါဝင်ရေးကို ဦးတည်ရာတွင် Barry ၏ အဆိုပြုချက်နှင့် ဆင်တူပါသည်။ အကယ်၍ အီရတ် အုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီတွင် အသုံးချလိုက်ပါက Horowitz ၏ ပုံစံသည် အဓိကအားဖြင့် လူများစု ရိုးဟိုက်များ အဓိက ပါဝင်ပြီး ဆွန်နီ နှင့် ကာဒ်လူနည်းစုများ၏ အကျိုးစီးပွားများအတွက် အကျိုးရှိစေမည့် နည်းလမ်းဖြင့် အဆိုပါ ကိုယ်စားလှယ်အများစုကို ရွေးချယ်ရန် ပြဌာန်းထားသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်လာမည်ဖြစ်သည်။ ရေရှည်တွင် လူနည်းစုအုပ်စုနှစ်ခုတို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းများမှ အဖွဲ့ဝင်များကိုယ်စားပြုခြင်း အစား ဤမျှတသော ရိုးဟိုက်ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှုကို စိတ်ကျေနပ်မှုရှိရန် ခက်ခဲပါသည်။ လူအများစု ကိုယ်စားပြု ပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ရှိ ကာဒ် နှင့် ဆွန်နီ အဖွဲ့ဝင်များအနေဖြင့် ထိုသို့သော စနစ်တစ်ရပ် ကို တည်ထောင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို သဘောတူနိုင်ရန်မှာလည်း ထိုသို့ပင် ခဲယဉ်းပါသည်။

Horowitz ၏ alternative-vote အဆိုပြုချက်တွင် အခြားအားနည်းချက်အချို့လည်းရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ၎င်းတို့ကို ဤစာတမ်းအတွင်း စိစစ်လေ့လာရန် မလိုအပ်ပါ။⁷ ဤနေရာတွင် ဆီလျော်မှုရှိသည့် အဓိကအချက်မှာ ၎င်းကို ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူများဖြစ်စေ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများဖြစ်စေ ထောက်ခံမှု မရှိသလောက်နည်းပါးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လူမျိုးရေး သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအတွင်း တစ်ခုတည်းသော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း၊ လက်တွေ့အသုံးချမှုနည်းလမ်းသည် သက်တမ်းရှည်ကြာခဲ့ခြင်းမရှိဘဲ ကံဆိုးခဲ့သည့် ဖီရို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်သာဖြစ်သည်။ ယင်းတွင် အာဏာခွဲဝေခြင်းနှင့် alternative vote တို့ကို ပေါင်းစပ်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ၎င်းကို ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် ကျင့်သုံးခဲ့ပြီး ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် ကျရှုံးခဲ့သည်။⁸ Horowitz သည် ၎င်း၏ အယူအဆများ၏ စတင်မှု နှင့် စိတ်အားထက်သန်မှုတို့ကို အသုံးပြုကာ ၎င်းတို့ကို ကာကွယ် ခဲ့သော်လည်း ၎င်း၏ အယူအဆများသည် သဘောတူညီမှု သို့မဟုတ် အတုယူမှုများစွာ မရခဲ့ပေ။⁹

အားလုံးနှင့်သင့်လျော်မည့် တစ်ခုတည်းသောပုံစံဖြစ်နိုင်ပါသလား?

အနှစ်ချုပ်ဆိုရပါက အာဏာခွဲဝေခြင်းသည် သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ကျင့်သုံးခြင်းခံရရန် အခွင့်အလမ်းများစွာရှိသည့် တစ်ခုတည်းသော ဒီမိုကရေစီပုံစံဖြစ်ကြောင်း သာဓကများအရ တွေ့ရှိခဲ့ရပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအား ၎င်းကဲ့သို့ အခြားရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ ရှာဖွေကြည့်ရှုရန် တောင်းဆိုခြင်းသည် အကူအညီဖြစ်စေမည်မဟုတ်ပေ။ အာဏာခွဲဝေမှုအတွင်း အခြားရွေးချယ်စရာနည်းလမ်း များစွာကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရာတွင် လိုအပ်သည်ထက်ပိုသော အလားအလာရှိသည့် ရှုပ်ထွေးမှုများ နှင့် အတားအဆီးများရှိနေပြီးဖြစ်သည်။ အာဏာခွဲဝေသည့် ဒီမိုကရေစီသည် သဘာဝအားဖြင့် "အားလုံးနှင့် သင့်တော်မည့် တစ်ခုတည်းသော" ပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်ဟူသော Horowitz ၏ ပြောဆိုချက်နှင့်ဆန့်ကျင်ဘက် အားဖြင့်¹⁰ ၁၉၆၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ (အစောပိုင်းတွင်ဖော်ပြခဲ့သော) ကျင့်သုံးခဲ့သော အာဏာခွဲဝေသည့် ပုံစံများ နှင့် တကွ (ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ ဘော့စနီးယား၊ ချက်ကိုစလိုဗက်ကီးယား၊ အိုင်ယာလန် မြောက်ပိုင်း နှင့် တောင်အာဖရိကတို့ကဲ့သို့သော) မကြာသေးမီကဖြစ်စဉ်များတွင် ကြီးမားသည့် ကွဲပြားမှုများ တွေ့ရသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ်စားပြုပါဝင်ရေးကို အဓိက ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အုပ်စု ၂ စုတို့မှ အညီအမျှပါဝင်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်း သတ်မှတ်ခြင်း (ဘယ်လ်ဂျီယံ)၊ လွှတ်တော်တွင် အနည်းဆုံး ၅ ရာခိုင်နှုန်းနေရာရထားသည့် အုပ်စုများအားလုံးကို အစိုးရအဖွဲ့အတွင်း ပါဝင်ခွင့်ပေးအပ်ခြင်း (တောင်အာဖရိက ၁၉၉၄-၉၉)၊ အဓိက ပါတီ ၂ ခုတို့အား အစိုးရ အဖွဲ့အတွင်း အညီအမျှ ကိုယ်စားပြုပါဝင်စေခြင်း နှင့် သမ္မတနေရာကို ပါတီ ၂ ခုတို့အကြား အလှည့်ကျ တာဝန် ယူစေခြင်း (ကိုလံဘီယာ၊ ၁၉၅၈-၆၄)၊ နှင့် အုပ်စုတစ်စုအတွက် သမ္မတနေရာ နှင့် အခြားအုပ်စုအတွက် ဝန်ကြီးချုပ်နေရာ ထာဝစဉ် ပေးအပ်ထားခြင်း (လက်ဘနွန်) ဖြင့် ရရှိနိုင်ပါသည်။

အာဏာခွဲဝေသည့် စနစ်တစ်ရပ်၏ အောင်မြင်မှုသည် ၎င်း၏ အဓိကအချက်ဖြစ်သော ကျယ်ပြန့်သည့် ကိုယ်စားပြုပါဝင်ခြင်းကို ရရှိစေရန် ဆောင်ရွက်သည့် သက်ဆိုင်ရာ ယန္တရားများပေါ်တွင် မူတည်သောကြောင့် အဆိုပါ နည်းလမ်းများအားလုံးသည် တပြေးညီ အကျိုးရှိစေသည်တော့မဟုတ်ဘဲ လက်တွေ့တွင်လည်း တပြေးညီ အလုပ်ဖြစ်မည်မဟုတ်ပေ။ အမှန်စင်စစ်တွင် ဆိုက်ပရပ်စ်တွင် ၁၉၆၃ ခုနှစ် နှင့် လက်ဘနွန်တွင် ၁၉၇၅ ခုနှစ်တို့၌ ဖော်ဆောင်ခဲ့သော အာဏာခွဲဝေရေးစနစ်များ၏ အဆိုရွေးဆုံးသော မအောင်မြင်မှုများသည် လုံလောက်သည့် အာဏာခွဲဝေမှု မရှိခြင်းကြောင့်မဟုတ်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် လက်ခံနိုင်ဖွယ်မရှိသော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ နှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကို ရွေးချယ်ခဲ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

အဆိုပါ မအောင်မြင်မှုများသည် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များအနေဖြင့် အာဏာခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ နှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်ပတ်သက်သည့် အကြံပြုတင်ပြချက်များ ရေးဆွဲခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအား အကူအညီပေးနိုင်မည့် နည်းလမ်းတစ်ရပ်ကို အထင်အရှားပြသနေပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အာဏာခွဲဝေခြင်း၏ အကောင်းဆုံးပုံစံကို သတ်မှတ်ဖော်ပြရန် ကြိုးစားရာတွင် Horowitz ၏ “အားလုံးနှင့်သင့်လျော်မည့် တစ်ခုတည်းသောပုံစံ” သည် လှုံ့ဆော်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်နိုင်ပေသည်။ အာဏာခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာပုံစံအား သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံ၏ သက်ဆိုင်ရာ လက္ခဏာများပေါ်မူတည်၍ ချိန်ညှိဆောင်ရွက်သင့်သော်လည်း အရာတိုင်းသည် အဆိုပါ လက္ခဏာတစ်ရပ်ချင်းစီပေါ်တွင် မူတည်နေသည် ဟု ဆိုပါက မှန်ကန်မည် မဟုတ်ပေ။ အောက်ပါ အပိုင်းများတွင် ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှု နယ်ပယ် ၉ ခုတို့ကို အကြမ်းဖျဉ်းဖော်ပြထားကာ နယ်ပယ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် ကျွန်ုပ်၏ အကြံပြုချက်များကို ပေးအပ်ထား ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအများစုတို့အား ၎င်းလူ့အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုချင်းစီ၏ အခြေအနေများ နှင့် လက္ခဏာများပေါ်တွင် မူတည်ခြင်းမရှိဘဲ အကောင်းဆုံးသင့်လျော်မည့် “အရွယ်အစား တစ်ခုတည်းရှိသော” အာဏာခွဲဝေမှု ပုံစံတစ်ခုကို ဖော်ပြထားပါသည်။

၁။ ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်တင်မြောက်မှုစနစ်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများ ရင်ဆိုင်နေ ရသည့် အရေးအကြီးဆုံး ရွေးချယ်မှုမှာ ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်တင်မြောက်မှုစနစ်ဖြစ်ပြီး ၎င်းအတွက် ကျယ်ပြန့်သည့် အမျိုးအစား ၃ ရပ်တို့မှာ အချိုးကျကိုယ်စားပြုမှု (PR)၊ လူများစုကိုယ်စားပြုစနစ်များ နှင့် အလယ်အလတ်စနစ်များဖြစ်ကြသည်။ သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ကျယ်ပြန့်စွာ ကိုယ်စား ပြုပါဝင်သော ဥပဒေပြုအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ် ရွေးကောက်တင်မြောက်နိုင်ကြောင်း သေချာစေခြင်းသည် အရေး အကြီးဆုံးဖြစ်ပြီး PR သည် ထိုသို့လုပ်ဆောင်ရန် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းဖြစ်သည်မှာ သံသယဖြစ်ဖွယ်ရာ မရှိပေ။

လူများစု ကိုယ်စားပြုစနစ်များဆိုင်ရာ အမျိုးအစားအတွင်း Horowitz ၏ မဲလွှဲပြောင်းစနစ် အဆိုပြုချက်သည် ကောင်းမွန်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပြီး ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ၎င်းသည် ဗဟုနည်းစနစ် နှင့် two-ballot majority runoff တို့ထက် သာလွန်ကောင်းမွန်သည်ဟု သဘောတူပါသည်။¹¹ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် လူများစု ကိုယ်စားပြုစနစ်များကို အသုံးမပြုသင့်ကြောင်း ပညာရှင်များမှ သဘောတူ ထားကြပါသည်။ Larry Diamond က အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းပြထားပါသည် -

အကယ်၍ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ပုံစံနှင့်ပတ်သက်၍ ပြောင်းလဲမသွားနိုင်သော ယေဘုယျဆန်သည့် အယူအဆတစ်ရပ်ကို ဖော်ပြရမည်ဆိုပါက အမြစ်တွယ်နေသည့် လူမျိုးရေး၊ ဒေသအရေး၊ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် အခြား စိတ်ခံစားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ သွေးကွဲမှုများ နှင့် အစွန်းနှစ်ဖက်ကွဲပြားနေသည့် သွေးကွဲမှုများရှိနေ သော နိုင်ငံများတွင် လူများစု ကိုယ်စားပြုစနစ်များကို

အသုံးမပြုသင့်ဟူသော အယူအဆကို ဖော်ပြရမည်ဖြစ် သည်။ ကွဲပြားနေသည့် အုပ်စုများအား သိသိသာသာ သတ်မှတ်ထားပြီး အုပ်စုအလိုက် ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာများ (နှင့် အုပ်စုများအတွင်းရှိ စိတ်မချမှုများ နှင့် သံသယများ) ကို နက်ရှိုင်းစွာ ခံစားရသည့်အခါ အရေးကြီးဆုံးမှာ မည်သည့် အင်အားကြီး အုပ်စုကိုမျှ ကျယ်ပြန့်ပြီး အကန့်အသတ်မရှိသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများမှ ဖယ်ကျဉ် ထားခြင်းမပြုရန်ဖြစ်သည်။¹²

အလယ်အလတ်အမျိုးအစားကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အချိုးကျသည့် စနစ်များ၊ “အရော” စနစ်များ နှင့် နောက်ဆုံးအနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာ လူနည်းစုများ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်စေရန် အာမခံထားသည့် လူများစု ကိုယ်စားပြုစနစ်များအဖြစ် ထပ်မံခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ (အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုရှိ ပြည်ထောင်စုအဆင့် နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် အဓိကအသုံးပြုလာခဲ့သော) ထပ်တိုးစုပေါင်းမဲစနစ် (Cumulative) နှင့် အကန့်အသတ်ထားမဲစနစ် (Limited) နှင့် (ဂျပန်တွင် ၁၉၉၃ ခုနှစ်အထိ အသုံးပြုခဲ့သော) တစ်ခုတည်းသော မလွဲပြောင်းနိုင်သည့်မဲစနစ် (Single nontransferable vote)¹³ တို့ကဲ့သို့သော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အချိုးကျသည့် စနစ်များသည် လူနည်းစု၏ ပါဝင်မှုကို ရရှိကောင်းရရှိစေနိုင်မည်ဖြစ်သော်လည်း မည်သည့် အခါတွင်မျှ PR ကဲ့သို့ တိကျစွာ တသမတ်တည်းရရှိနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ အရောစနစ်များမှာမူ ထိုသို့သော ရှားပါးသော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အချိုးကျသည့် စနစ်များနှင့် မတူညီဘဲ အစောပိုင်း ၁၉၉၀ ခုနှစ်များမှစတင်ကာ လူသိများလာခဲ့သည်။¹⁴ (ဂျာမနီ နှင့် နယူးဇီလန်တို့တွင်ကဲ့သို့သော) အရောစနစ်အချို့တွင် PR အစိတ်အပိုင်း သည် Plurality အစိတ်အပိုင်းကို လွှမ်းမိုးသွားသောကြောင့် ၎င်းတို့အား အရောစနစ်ဟု မယူဆဘဲ PR စနစ်များအဖြစ်သာ မှတ်ယူသင့်ပါသည်။ (ဂျပန်၊ ဟန်ဂေရီ နှင့် အီတလီတွင်ကဲ့သို့) PR အစိတ်အပိုင်းကို မထည့်ထားသည့် သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာ ထည့်ထားသည့် စနစ်များတွင် ရလဒ်များသည် အပြည့်အဝ အချိုးကျသည့် စနစ်များတွင်ကဲ့သို့ ရရှိနိုင်မည်မဟုတ်ဘဲ လူနည်းစု၏ ကိုယ်စားပြုမှုသည်လည်း အပြည့်အဝ အချိုးကျသည့် စနစ်များတွင်ကဲ့သို့ တိကျခိုင်မာမှုရှိမည်မဟုတ်ပေ။ (အိန္ဒိယ နှင့် လက်ဘနွန်တို့တွင်ကဲ့သို့) သက်ဆိုင်ရာ လူနည်းစုအုပ်စုများ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်စေရန် အာမခံချက်နှင့် Plurality တို့အား ပေါင်းစပ်လိုက် ပါက မည်သည့် အုပ်စုများ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်စေရန် အာမခံကာ မည်သည့် အုပ်စုများအတွက် အာမခံခြင်းမရှိ ကြောင်း နှင့်ပတ်သက်၍ မသေချာမရေရာဖြစ်စေပါသည်။ PR စနစ်၏ လှပသည့် အချက်မှာ ၎င်းသည် အချိုးကျမှု နှင့် လူနည်းစုများ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်စေမှုတို့အပြင် -လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ရပ်ရွာ အသိုင်းအဝိုင်းမဟုတ်သည့် အုပ်စုများအထိ- အုပ်စုများအားလုံးကို အပြည့်အဝ တန်းတူညီမျှ တပြေးညီ ဆက်ဆံခြင်းဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့် PR စနစ် အပြည့်အဝကျင့်သုံးခြင်းမှ သွေဖည်မည်နည်း?

၂။ PR နှင့်ပတ်သက်သည့် လမ်းညွှန်ချက်များ။ အကယ်၍ PR ကိုသာ ရွေးချယ်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ပြီးပါက အခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် PR စနစ်အတွင်းရှိ မည်သည့် အမျိုးအစားကို အသုံးပြုမည်ဖြစ်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ PR ဆိုသည်မှာ အလွန်ကျယ်ပြန့်သည့် အကြောင်းအရာတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ရှုပ်ထွေးသည့် ဖြစ်နိုင်ခြေများ နှင့် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ စုံလင်များပြားစွာရှိပါသည်။ ရွေးချယ်စရာများကို မည်သို့ ထပ်မံ ချို့နိုင်မည်နည်း? ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံသစ်များအတွက် အထူးအရေးပါသည့် စံတစ်ရပ်ဖြစ်သော

နားလည်သဘော ပေါက်ရန် နှင့် လည်ပတ်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လွယ်ကူရှင်းလင်းသည့် PR စနစ်တစ်ရပ်ကို အထူးဦးစားပေး ရွေးချယ်ရန် ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် အကြံပြုလိုပါသည်။ အဆိုပါ ရှင်းလင်းလွယ်ကူရေး စံမှတစ်ဆင့် နောက်ထပ် ရွေးချယ်စရာများကို ထပ်မံရရှိနိုင်ပါသည် - ပြီးပြည့်စုံမှုမရှိလျှင်ပင် အတိုင်းအတာမြင့်မားသည့် အချိုးကျမှုရှိခြင်း၊ မဲဆန္ဒရှင်များ နှင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များအကြားတွင် ထိတွေ့မှု အလွန်အားနည်းနေခြင်းမရှိစေရန် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် အများအပြားထားရှိပြီး မကြီးလွန်းသည့် ခရိုင်များ ဖန်တီးပေးခြင်း၊ အသုံးပြုမှု နည်းပါး သည့် လွှဲပြောင်း၍ရသော တစ်မဲတည်းပေးစနစ်အစား ပါတီများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်စာရင်းကို မဲဆန္ဒရှင်များထံ တင်ပြကာ မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် အဆိုပါ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို အစီအစဉ်အလိုက် စဉ်ပေးရသော စာရင်းအလိုက် အချိုးကျကိုယ်စားပြုစနစ် (List PR)၊ နှင့် မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် စာရင်းအတွင်း ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအစား ပါတီများကို အဓိကရွေးချယ်ရကာ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို မသိရသော သို့မဟုတ် အားလုံးနီးပါး မသိရသော စာရင်းများ (Closed or almost closed lists)။ ကိုယ်စားလှယ်လောင်း များကို မသိရသော စာရင်းများဖြင့် List PR စနစ်ကို ကျင့်သုံးပါက ခိုင်မာအားကောင်းပြီး စုစည်းမှုရှိသည့် နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖြစ်ထွန်းလာစေရန် နှင့် တည်တံ့စေရန် အားပေးပါသည်။

အဆိုပါ ပုံစံများအနက် ဆွဲဆောင်မှုရှိသည့် ပုံစံတစ်ခုမှာ ဒိန်းမတ်တွင် အသုံးပြုသည့် List-PR စနစ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သိရသည့် စာရင်းတစ်ခုချင်းစီမှ ပျမ်းမျှကိုယ်စားလှယ် ၈ ဦးကို ရွေးကောက် တင်မြှောက်သည့် ခရိုင် ၁၇ ခု ရှိပါသည်။ ခရိုင်များ၏ အရွယ်အစားသည် သေးငယ်သောကြောင့် လူနည်းစု ပါတီများအနေဖြင့် ဆန္ဒမဲ ၈ ရာခိုင်နှုန်းကျော် ရရှိလျှင်ပင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရနိုင်သည့် အလားအလာ ကောင်းမွန်ပါသည်။¹⁵ အဆိုပါ ခရိုင်များမှ ရွေးချယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ် ၁၃၅ ဦးအပြင် တစ်နိုင်ငံလုံး အတိုင်းအတာဖြင့် အချိုးကျကိုယ်စားပြုမှုကို အမြင့်မားဆုံးဖြစ်စေရန်အတွက် (နိုင်ငံအဆင့် ဆန္ဒမဲ အနိမ့်ဆုံး ၂ ရာခိုင်နှုန်းရရှိထားသော) ပါတီများအတွက် ခွဲဝေပေးထားသည့် နိုင်ငံအဆင့် တန်ပြန်ထိန်းညှိနေရာ ၄၀ လည်းရှိပါသည်။¹⁶ တန်ပြန်ထိန်းညှိ အမတ်နေရာများပေးအပ်ထားခြင်းနှင့်တကွ အနည်းဆုံး မဲအနိုင်ရမှုကို ၂ ရာခိုင်နှုန်းသာ သတ်မှတ်ထားခြင်းကြောင့် ပထဝီအနေအထားအလိုက် စုစည်းစည်း မနေထိုင်ကြသည့် လူနည်းစုများအနေဖြင့် နိုင်ငံအဆင့်ပါလီမန်တွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရန် အလားအလာ အတော်အသင့် ကောင်းသောကြောင့် ဒိန်းမတ်နိုင်ငံ၏ စနစ်သည် သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အကျိုးရှိစေ ပါသည်။ အချိုးကျမှုကို အမြင့်ဆုံးအထိ ရရှိနိုင်စေရန် ရည်ရွယ်ထားသည့် စိတ်ကူးကို ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ကြိုက်နှစ်သက်သော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များသည် ရိုးရှင်းလွယ်ကူပြီး ပွင့်လင်းမြင်သာရမည်ဟူသော ရည်မှန်းချက်ကို ဤစနစ်က အတိုင်းအတာတခုအထိ ထိခိုက်စေပါသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံအဆင့် ပါတီများ မဖွံ့ဖြိုးသေးသည့် သွေးကွဲနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် နိုင်ငံအဆင့် တန်ပြန်ထိန်းညှိနေရာများ သတ်မှတ် ထားခြင်းသည်လည်း အဓိပ္ပာယ်မရှိလှပေ။

၃။ ပါလီမန်အစိုးရလော၊ သမ္မတအစိုးရလော။ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် ရင်ဆိုင်ရတဲ့ နောက်ထပ် အရေးကြီးသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်မှာ အစိုးရအား ပါလီမန်စနစ်၊ သမ္မတစနစ်၊ သို့မဟုတ် နှစ်ခုရောစပ်စနစ်တို့ အနက် ရွေးချယ်ဖွဲ့စည်းရန်ဖြစ်သည်။ လူမျိုးရေး နှင့် အခြားသွေးကွဲမှုများ အမြစ်တွယ်နေသည့် နိုင်ငံများ၌ အုပ်ချုပ်ရေးတွင် အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရေးအပေါ် မတူညီသော စနစ်များ၏ အလားအလာများကို နှိုင်းယှဉ်ကာ ရွေးချယ်သင့်ပါသည်။ တစ်ဦးတည်းမှ အုပ်ချုပ်ပြီး အစိုးရအဖွဲ့မှာ အကြံပေးရုံမျှဖြစ်သော သမ္မတစနစ်တွင် ကဲ့သို့မဟုတ်ဘဲ ပါလီမန်စနစ်တစ်ခုတွင် အစိုးရသည် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အညီအမျှ ခွဲဝေထားသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေး အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပါလီမန်စနစ်သည် ကျယ်ပြန့်သည့် အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးသော အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတစ်ခု ဖွဲ့စည်းနိုင်ရေးအတွက် အကောင်းဆုံး အခင်းအကျင်းဖြစ်ပါသည်။ ပါလီမန်စနစ်များ၏ အားသာချက်မှာ သဘောသဘာဝအားဖြင့် လူများစုကို ကိုယ်စားပြုသော သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပရန် မလိုအပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ Juan Linz က လူသိများ ထင်ရှားသည့် ၎င်း၏ သမ္မတစနစ်ဝေဖန်ရေးတွင် “သမ္မတစနစ်တွင် သတိထားစရာ အကောင်းဆုံး အကျိုးဆက်မှာ ၎င်းသည် ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံရေးစနစ်ထဲသို့ တဖက်နိုင်၊ တဖက်ရှုံး ပြတ်ပြတ်သားသား ကွာခြားသောစနစ်၏ သဘောတရားများ နှင့် နိုင်သူအကုန်ယူ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို အားကောင်းစွာ ယူဆောင်လာခြင်းဖြစ်သည်” ဟု ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။¹⁷ သမ္မတရွေးကောက်ပွဲ မဲဆွယ်လှုပ်ရှားမှုများသည် လူပုဂ္ဂိုလ်အခြေပြု နိုင်ငံရေးကို အားကောင်းစေတတ်ပြီး နိုင်ငံရေးပါတီများ အချင်းချင်းအကြား၊ ပါတီမူဝါဒများ အကြား ပြိုင်ဆိုင်မှုကို မှေးမှိန်စေတတ်ပါသည်။ ကိုယ်စားပြု ဒီမိုကရေစီ စနစ်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အစိုးရ နှင့် မဲဆန္ဒရှင်များအကြားရှိ အသက်တမျှ အရေးကြီးသော အချိတ်အဆက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့သည် သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် အုပ်စု အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အကျိုးစီးပွားများကို ဖော်ထုတ်ပြောဆိုရေးအတွက်လည်း အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ Seymour Martin Lipset က ဒီမိုကရေစီ စနစ်များတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် “မရှိမဖြစ်” ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကာ “နိုင်ငံရေးပါတီများမရှိပါက ခေတ်သစ် ဒီမိုကရေစီကို စဉ်းစား၍ပင် ရနိုင်မည်မဟုတ်” ဟူသော E.E. Schattschneider ၏ လူသိများသော ပြောဆိုချက်ကို ပြန်လည်ဖော်ပြခဲ့ခြင်းဖြင့် မကြာသေးမီကာလအတွင်း ဤအချက်ကို ထပ်မံအလေးပေး ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။¹⁸

Linz ထောက်ပြခဲ့သော သမ္မတစနစ်၏ နောက်ထပ် ပြဿနာ (၂) ရပ်မှာ အုပ်ချုပ်ရေး နှင့် တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍတို့အကြား မကြာခဏဖြစ်ပွားတတ်သည့် ရှေ့မတိုးသာနောက်မဆုတ်သာ အခြေအနေများ နှင့် သမ္မတ ရာထူးသက်တမ်းအပေါ် ထားရှိသည့် တင်းကျပ်သော ကန့်သတ်ချက်တို့ဖြစ်သည်။ သမ္မတ နှင့် ပါလီမန်တို့နှစ်ခုလုံးအနေဖြင့် ၎င်းတို့ကို အများဆန္ဒဖြင့် ရွေးကောက်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ဒီမိုကရေစီ သဘောအရ တရားဝင်သည်ဟု ဆိုနိုင်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် သမ္မတ နှင့် ပါလီမန်အတွင်းရှိ ကိုယ်စားလှယ် အများစုတို့သည် မတူညီသည့် ပါတီများမှ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် သို့မဟုတ် ပါတီတူညီလျှင်ပင် နှစ်သက် သဘောကျမှုများ ကွဲပြားနိုင်သောကြောင့် ရှေ့မတိုးသာနောက်မဆုတ်သာအခြေအနေများ ပိုမိုဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြေ ရှိပါသည်။ သမ္မတစနစ်တွင်ရှိသည့် တင်းကျပ်မှုများမှာ ရာထူးသက်တမ်း ကန့်သတ်ချက်များကြောင့်

သမ္မတများ၏ သက်တမ်းမှာ ပုံသေဖြစ်နေခြင်း နှင့် အကယ်၍ သမ္မတသည် အရည်အချင်းမပြည့်မီလျှင်၊ အလွန်နာမကျန်း ဖြစ်လာခဲ့လျှင်၊ သို့မဟုတ် အခြားအမျိုးမျိုးသော အရှုပ်အထွေးများရှိနေလျှင်ပင် သမ္မတသက်တမ်းကို လျှော့ချ၍မရခြင်းဖြစ်သည်။ ပါလီမန်စနစ်များတွင်မူ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်း နိုင်ခြင်း၊ ကြားဖြတ် ရွေးကောက် ပွဲများကျင်းပနိုင်ခြင်း နှင့် အခြားသော ပြဌာန်းချက်များကြောင့် ထိုသို့သော ပြဿနာမျိုးမရှိပေ။

တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်များသည်လည်း သမ္မတစနစ် စစ်စစ်ထက် အနည်းငယ်မျှသာ သာလွန်ကောင်းမွန် ပါသည်။ သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ် နှင့် အစိုးရအဖွဲ့တို့အကြား အာဏာခွဲဝေမှု အထိုက်အလျောက် ရှိနိုင်သော်လည်း သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများ၏ တဖက်နိုင်၊ တဖက်ရှုံး ပြတ်ပြတ်သားသား ကွာခြားသောစနစ်၏ သဘောတရားများ မှာမူ ကြွင်းကျန်နေဆဲပင်ဖြစ်သည်။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်များတွင် သမ္မတသည် သမ္မတစနစ် စစ်စစ် အများစုတွင်ထက်ပင် သြဇာအာဏာ ပိုမိုကြီးမားနေနိုင်ပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်များအနက် လူသိအများဆုံး ဥပမာဖြစ်သည့် ပြင်သစ်တွင် အများအားဖြင့် သမ္မတသည် အားလုံးအပေါ် လွှမ်းခြုံသည့် အာဏာကို ကျင့်သုံးလေ့ရှိပါသည်။ ၁၉၆၂-၁၉၇၄ နှင့် ၁၉၈၁-၁၉၈၆ ကာလများအား "တရားလွန် သမ္မတစနစ်" ကာလဟူ၍ပင် ခေါ်ဆိုကြပါသည်။¹⁹ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်တွင် သမ္မတအနေဖြင့် ၎င်း၏ ပါတီထံမှ ထောက်ခံမှု မရရှိတော့လျှင်ဖြစ်စေ လွှတ်တော်အတွင်း ကြီးစိုးထားသည့် ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့၏ ထောက်ခံမှု မရရှိတော့လျှင်ဖြစ်စေ သမ္မတအဓိကစနစ်မှ ပါလီမန်အဓိကစနစ်သို့ ကူးပြောင်းသွားနိုင်စေရန် ပြုလုပ်ထား သောကြောင့် ရှေ့မတိုးသာနောက်မဆုတ်သာအခြေအနေ၏ အကျပ်အတည်းကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဖြေရှင်းပေး ထားပါသည်။ လက်တင် အမေရိကတိုက်ရှိ သမ္မတ ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံများတွင် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင် ရေးဆွဲသူ များသည် ပါလီမန် အစိုးရစနစ်ထက် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်ကို ဦးစားပေးတိုက်တွန်းကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ၎င်းသည် သမ္မတစနစ် အစဉ်အလာများ အခိုင်အမာရှိလာခဲ့သည့် နိုင်ငံများတွင် ပါလီမန်စနစ်သို့ ကူးပြောင်းရန်မှာ အလွန်ကြီးမားသည့် အဆင့်တစ်ရပ်ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် အဆင်ပြေစေရေးအတွက်သာ ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများတွင် ထိုသို့သော အစဉ်အလာ နှင့် ခံစားချက်များ ဆိုင်ရာ အဟန့်အတားများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ကောင်း လိုအပ်နိုင်သော်လည်း သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများရှိ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအတွက် ပါလီမန်အစိုးရစနစ်သည်သာ လမ်းညွှန်သဘော တရားဖြစ်သင့်ပါသည်။

ပါလီမန် အစိုးရစနစ်ကို ပညာရှင်များအကြားတွင် ခိုင်မာစွာ သဘောတူ အားပေးကြပါသည်။ ပါလီမန်စနစ်နှင့် ပက်သက်၍ ပညာရှင်များမှ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လေ့လာရေးသား တင်ပြကြရာတွင် ပါလီမန်စနစ်အတွင်း တည်ဆောက်ရသည့် အများသဘောတူညီမှု အပိုင်းကိုသာ ဝေဖန်သူ အနည်းအကျဉ်းက မေးခွန်းထုတ် ကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ သမ္မတစနစ်ကို ထောက်ပြကြကာ ၎င်းတို့က ရှေ့မတိုးသာ နောက်မဆုတ်သာ ပြဿနာသည် Linz နှင့်

အခြားပညာရှင်များ ပြောကြားခဲ့သလို ပြင်းထန်ခြင်းမရှိဟု မှတ်ချက် ပြုခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် သမ္မတအစိုးရစနစ်နှင့်ပတ်သက်သည့် အခြားသော ပြောဆိုချက်များ၏ ခိုင်လုံမှုကိုမူ ဆန့်ကျင်ပြောဆိုကြခြင်းမရှိပေ။²⁰

၄။ အုပ်ချုပ်ရေးတွင် အာဏာခွဲဝေခြင်း။ ပါလီမန်စနစ်များရှိ လုပ်ပိုင်ခွင့်အညီအမျှရှိသော အစိုးရအဖွဲ့များ သည် အာဏာခွဲဝေမှုကို ကျင့်သုံးသည့် အစိုးရများ ပေါ်ပေါက်လာစေရန် အကူအညီပေးသော်လည်း ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင်အားဖြင့် အာဏာခွဲဝေရေးကို သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားခြင်းမရှိပေ။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ရာတွင် အခြေခံနည်းစနစ် ၂ ရပ်တို့ကို ဘယ်လ်ဂျီယံ နှင့် တောင်အာဖရိကတို့မှ ဥပမာအဖြစ် ပြသနေပါသည်။ ဘယ်လ်ဂျီယံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အစိုးရအဖွဲ့တွင် ဒတ်ချ်စကားပြောဆိုသူများ နှင့် ပြင်သစ် စကားပြောဆိုသူများ အညီအမျှပါဝင်ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ ဤချဉ်းကပ်မှု၏ အားနည်းချက်မှာ ယင်းသည် အာဏာခွဲဝေမှုအတွက် အုပ်စုများ သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်ခြင်းကြောင့် အချို့သော လူနည်းစုအုပ်စု များအတွက် ကိုယ်စားပြုမှုကို အာမခံထားသည့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်မှုစနစ်များတွင် တွေ့ရသော ခွဲခြား ဆက်ဆံသည့် ရွေးချယ်မှုများပင်ဖြစ်သည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၌ လူမျိုး နှင့် တိုင်းရင်းသားတို့အား အဓိပ္ပာယ် သတ်မှတ်ခွဲခြားရာတွင် အလွန်တရာ သဘောထားကွဲပြား ပြဿနာ တက်တတ်သောကြောင့် နိုင်ငံ၏ ၁၉၉၄ ကြားဖြတ် အခြေခံ ဥပဒေတွင် ယင်းစနစ်မျိုးကို အခြေခံအဖြစ် မသုံးနိုင်ပါ။ ထို့အစား အာဏာခွဲဝေရေးကို နိုင်ငံရေး ပါတီများအပေါ် မူတည်ကာ သတ်မှတ်ထားပါသည်။ တိုင်းရင်းသားပါတီဖြစ်စေ၊ တခြား မည်သည့်ပါတီဖြစ်စေ ပါလီမန်အမတ်နေရာများထဲမှ အနည်းဆုံး ၅ ရာခိုင်နှုန်းရလျှင် အချိုးကျဖွဲ့စည်းမှုကို အခြေခံပြီး ဝန်ကြီးအဖွဲ့ထဲတွင် ပါဝင်ခွင့်ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။²¹ အနေအထားချင်းတူသည့် တခြားနိုင်ငံများအတွက်လည်း တောင်အာဖရိက ပုံစံသည် ဆွဲဆောင်မှု ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရအဖွဲ့ အာဏာဝေမှုကို မည်သည့် တိုင်းရင်းသားအုပ်စုမှ ရရှိမည်ဆိုသည်နှင့် ပတ်သက်၍ အခြေခံကျသည့် သဘောထား ကွဲလွဲမှုများ ရှိမနေပါက ဘယ်လ်ဂျီယံ အာဏာခွဲဝေရေး စနစ်တွင် အရေးကြီးသည့် အားသာချက် ၂ ရပ်ရှိနေပါသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ အင်အားကြီး နိုင်ငံရေးပါတီများ အားလုံး ပါဝင်သည့် ညွန့်ပေါင်းအုပ်စုကြီးကို ဖွဲ့စည်းရမည်ဟု ဆိုမထားခြင်းကြောင့် ပါလီမန်အတွင်း အားကောင်းသည့် အတိုက်အခံများ ရှိနေသေးပြီး အာဏာခွဲဝေရေးကို လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယ အားသာချက်မှာ အားနည်းသည့် အုပ်စုများကို အရွယ်အစားနှင့် မမျှအောင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာ တစ်ချို့ ပေးထားသောကြောင့် အချိုးကျ အာဏာခွဲဝေရေးကို တင်းတင်းကျပ်ကျပ် လိုက်နာစရာမလိုဘဲ အနည်းငယ် သွေဖည်နိုင် သွားပါသည်။ တိုင်းရင်းသား လူများစုအုပ်စုကြီးမှ တစ်ခု သို့မဟုတ် တစ်ခုထက်ပိုသည့် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစု အုပ်စုများနှင့် ယှဉ်ပြိုင်နေသည့် နိုင်ငံများတွင် အဆိုပါအချက်သည် နှစ်သက်စရာ ကောင်းပါသည်။

၅။ အစိုးရအဖွဲ့ တည်ငြိမ်မှု။ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် ပါလီမန်စနစ်များတွင် ဖြစ်လာနိုင်သည့် ပြဿနာတစ်ရပ်ကို စိုးရိမ်ပူပန်ကောင်းပူပန်နိုင်ပါသည်။ ယင်းမှာ အစိုးရအဖွဲ့များသည် ပါလီမန်အတွင်း လူများစု ထောက်ခံမှုအပေါ် မူတည်နေပြီး ပါလီမန်အတွင်း အယုံအကြည်မရှိ အဆိုနှင့်

ဖျက်သိမ်းနိုင်သောကြောင့် အစိုးရအဖွဲ့ မတည်ငြိမ်မှုနှင့် ထိုမှတစ်ဆင့် အစိုးရ မတည်ငြိမ်မှုဆီသို့ ဦးတည်သွားနိုင်သည့် ပြဿနာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤပြဿနာ၏ အတိုင်းအဆအား ပုံကြီးချဲ့၍ မပြောသင့်ပေ။ တည်ငြိမ်သည့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ အများစုတွင် သမ္မတ သို့မဟုတ် ရောစပ်စနစ်များ မဟုတ်ကြဘဲ ပါလီမန်စနစ်အရ ဖွဲ့စည်းထားသည့် အစိုးရများ ရှိကြပါသည်။²² ထို့ပြင် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များ နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် အစိုးရ နေရာများကို ခိုင်မာအားကောင်းစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားနိုင်ပါသည်။ ၁၉၄၉ အနောက်ဂျာမနီ အခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းထားသည့် အပြုသဘောဆောင် အယုံအကြည်မရှိ အဆိုသည် ထိုသို့သော ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားမှုဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါ အခြေခံဥပဒေတွင် ဝန်ကြီးချုပ် (အဓိပတိ) သစ်ကို ချက်ချင်း ရွေးကောက် တင်မြှောက်နိုင်မှသာ ဝန်ကြီးချုပ် (အဓိပတိ) ကို ပါလီမန်မှ ဖြုတ်ချနိုင်သည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ ထိုသို့ အခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲခြင်းကြောင့် စင်ပိုင်အစိုးရအဖွဲ့ကို မဖွဲ့နိုင်သည့် “အနှုတ်သဘောဆောင်သော” ပါလီမန်လူများစုမှ အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖြုတ်ချနိုင်သည့် အန္တရာယ်လည်း ကင်းစင်သွားပါသည်။ စပိန်နှင့် ပါပူဝါနယူးဂီနီတွင်လည်း အလားတူ အပြုသဘောဆောင် အယုံအကြည်မရှိ အဆိုများအတွက် အခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်း ရေးဆွဲထားပါသည်။ သို့ရာတွင် အပြုသဘောဆောင် အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတွင်လည်း အားနည်းချက် ရှိပါသည်။ ၎င်းမှာ အစိုးရအဖွဲ့ကို ပါလီမန်မှ ဖြုတ်ချနိုင်သော်လည်း အစိုးရ ကိုယ်တိုင်တွင်လည်း ပါလီမန်လူများစု မရှိခြင်းကြောင့် အစိုးရ၏ ဥပဒေပြု လုပ်ငန်းစဉ်ကို မဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် သမ္မတစနစ်များတွင် ဒုက္ခပေးတတ်သည့် လိပ်ခဲတည်းလည်း အခြေအနေမျိုးနှင့် အလားတူဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ၁၉၅၈ ခုနှစ် ပဉ္စမမြောက် ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေတွင် ပြေလည်စေနိုင်မည့် အဖြေကို ထည့်သွင်း ရေးဆွဲထားပါသည်။ အစိုးရ၏ ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ပတ်သက်ပါက အစိုးရအပေါ် အယုံအကြည် ရှိမရှိဆိုခြင်း အပေါ် အခြေခံ တိုင်းတာကာ ဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်ပြီး အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖျက်သိမ်းရန် ပါလီမန်လူများစုမှ မဲမပေး ပါက အစိုးရ၏ အဆိုပြုချက်များကို အလိုအလျောက် အတည်ဖြစ်စေသည့် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားမှုဖြစ်သည်။ ပြင်သစ် နှင့် ဂျာမနီ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို ပေါင်းစပ်ရန် ကြိုးစားပြီး ရေးဆွဲထားသည့် အခြေခံ ဥပဒေမျိုး မရှိသေးသော်လည်း အကယ်၍ ထိုသို့သာ ပေါင်းစပ်ရေးဆွဲနိုင်ပါက အစိုးရအဖွဲ့များ တည်ငြိမ်စေရန် ခိုင်ခိုင်မာမာ အကာအကွယ် ပေးနိုင်ပြီး ၎င်းတို့၏ ဥပဒေပြု လုပ်ငန်းစဉ်များ ထိရောက် ထက်မြက်လာမည်မှာ အသေအချာပင်ဖြစ်ကာ တစ်ချိန်တည်းတွင် အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖြုတ်ချနိုင်ပြီး ပါလီမန်မှ အယုံအကြည်ပိုမိုရှိသော အစိုးရအဖွဲ့နှင့် အစားထိုးနိုင်သည့် အခြေခံအခွင့်အရေးကို ပါလီမန် လူများစုမှ ဆက်လက် ကိုင်စွဲထားနိုင်ပြီး မည်ဖြစ်ပါသည်။

၆။ နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲကို ရွေးချယ်ခြင်း။ ပါလီမန်စနစ်များတွင် ဝန်ကြီးချုပ်သည် အစိုးရအဖွဲ့ အကြီးအကဲအဖြစ်သာ တာဝန်ထမ်းဆောင်လေ့ရှိပြီး စည်းမျဉ်းခံဘုရင် သို့မဟုတ် တိုင်းပြည် အဆောင် အယောင်အတွက် အဓိက ရွေးချယ်ထားသည့် သမ္မတက နိုင်ငံအကြီးအကဲအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်လေ့ ရှိပါသည်။ အကယ်၍ ဘုရင်မရှိပါက သမ္မတကို မည်သို့ နည်းစနစ်များနှင့် ရွေးချယ်သင့်ကြောင်းကို

အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများမှ ဆုံးဖြတ်ရန် လိုအပ်လာပါသည်။ ကျွန်ုပ်၏ အကြံဉာဏ်တွင် ၂ ပိုင်း ပါဝင်ပါသည်။ တစ်ပိုင်းသည် သမ္မတ၏ နိုင်ငံရေး အာဏာများကို အလွန်ကန့်သတ်ထားပြီး သမ္မတရာထူးကို အဆောင်အယောင်သက်သက်သာ ဖြစ်စေရေးအတွက် သေချာစွာ စည်းမျဉ်းရေးဆွဲထားရန် ဖြစ်ပါသည်။ နောက်တစ်ပိုင်းမှာ သမ္မတကို လူထု ရွေးကောက်ပွဲဖြင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်း မပြုရန်ဖြစ်သည်။ လူထုရွေးကောက်ပွဲနှင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပါက ဒီမိုကရေစီသဘောတရားအရ တရားဝင်မှု ပေးအပ်လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်သွားပါသည်။ ထို့အပြင် အခြေခံဥပဒေတွင် ပေးထားသည့် သမ္မတအာဏာများသည် အနည်းဆုံး ပမာဏထက်ပိုနေကာ လူထုရွေးကောက်ပွဲနှင့် ပေါင်းစပ်ပေးလိုက် ပါက သမ္မတများအား နိုင်ငံရေးတွင် တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင် ဆောင်ရွက်ရန် ဆွဲဆောင်သကဲ့သို့ ဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်။ ထိုအခါ နိုင်ငံရေးစနစ်သည်လည်း ပါလီမန်မှ ရောစပ်သမ္မတစနစ်ဆီသို့ ရွေ့လျော့သွားနိုင်ပါသည်။ ပို၍ နှစ်သက်စရာ ကောင်းသည့် အခြားရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းမှာ သမ္မတအား ပါလီမန်မှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ထူးထူးခြားခြား ဆွဲဆောင်မှုရှိသည့် ပုံစံမှာ သြစတေးလျ ပါလီမန်စနစ်အား ဘုရင်စနစ်မှ သမ္မတစနစ်ဆီသို့ ပြောင်းရန် ရည်ရွယ်ရာ၌ အစိတ်အပိုင်း တခုအနေဖြင့် အဆိုပြုသည့် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ ဝန်ကြီးချုပ် နှင့် အတိုက်အခံ ခေါင်းဆောင်တို့၏ ပူးတွဲ အဆိုပြု အမည်တင်သွင်းမှုအပေါ် အခြေခံကာ သမ္မတကို ရွေးချယ်မည်ဖြစ်ပြီး လွှတ်တော် ၂ ရပ်ပေါင်း၏ ၃ ပုံ ၂ ပုံ အများစုမှ အတည်ပြုပေးရမည်ဟု ပြင်ဆင်ချက်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ၃ ပုံ ၂ ပုံ အများစုဆိုသည့် စည်းမျဉ်း၏ နောက်ကွယ်တွင် အဓိကရှိနေသော အယူအဆမှာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် သမ္မတသည် မည်သည့် နိုင်ငံရေး ပါတီဘက်ကိုမျှ မလိုက်သလို နိုင်ငံရေးနှင့်လည်း ကင်းရှင်းသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တယောက်ကိုသာ သမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန်ဖြစ်သည်။ (၁၉၉၉ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် သြစတေးလျ မဲဆန္ဒရှင်များသည် အဆိုပြုချက်တခုလုံးကို ပယ်ချခဲ့ပြီး ပယ်ချခဲ့သည့်အဓိက အကြောင်းမှာ သမ္မတနိုင်ငံ လိုလားသူများသည် အများစုမှ လူထုတိုက်ရိုက် ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည့် သမ္မတ စနစ်ကို ပြင်းပြင်းပြပြ လိုလားနေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ အသိဉာဏ်နည်းပါးသည့် ပယ်ချမှုလည်းဖြစ်ပါသည်။) ကျွန်ုပ်၏ အမြင်တွင် နိုင်ငံအကြီးအကဲကို သီးခြားမထားသည့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံမှ စနစ်သည် အကောင်းဆုံးအဖြေ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတွင် သမ္မတသည် အမှန်စင်စစ်တွင် ပါလီမန်၏ ယုံကြည်မှုအပေါ် မူတည်နေသည့် ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်နေကာ တပြိုင်နက်တည်းတွင် နိုင်ငံအကြီးအကဲတာဝန်များကိုလည်း ထမ်းဆောင်ရပါသည်။

၇။ ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်း။ နယ်မြေဒေသအလိုက် စုစည်းနေထိုင်ကြသည့် တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများ ရှိနေပြီး အုပ်စု အချင်းချင်းအကြား ကွဲပြားနေသည့် နိုင်ငံများတွင် အဆိုပါ အုပ်စုများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးရန် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းမှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်သာလျှင်ဖြစ်သည်ကို သံသယဖြစ်ဖွယ် မရှိပေ။

ဖက်ဒရယ်စနစ်များတွင် အများအားဖြင့် ဖော်ဆောင်တတ်သည့် ဒုတိယ (ဖက်ဒရယ်) ဥပဒေပြုပါလီမန်နှင့် ပတ်သက်၍ ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် အထူးအကြံပေးချင်ပါသည်။ ၎င်းသည် နိုင်ငံရေးအရ ပြည့်ဝသည့် သြဇာအာဏာကို မကြာခင် ကျင့်သုံးတတ်သည့် ပါလီမန်ဖြစ်ပြီး ယင်းတွင် ဖက်ဒရေးရှင်း၏ လူဦးရေ ပိုနည်းပါးသည့် ယူနစ် (ပြည်နယ်) များသည် အချိုးအစားပိုမိုများပြားစွာ ကိုယ်စားပြုပါဝင်ပါသည်။ (ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ အထက်လွှတ်တော်ကို စဉ်းစားကြည့်ပါ။ ၎င်းတွင် သေးငယ်သည့် ပိုင်ရှိမင်း ပြည်နယ်သည် ကြီးမားသည့် ကယ်လီဖိုးနီးယား ပြည်နယ်ကဲ့သို့ပင် အမတ်နေရာ ၂ ခုကို တန်းတူညီမျှ ရရှိထားပါသည်။) လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ တန်းတူညီမျှ သို့မဟုတ် အရေးကြီးသည့် ကိစ္စများတွင် တန်းတူညီမျှပြီး ဖွဲ့စည်းပုံမတူညီသည့် လွှတ်တော် ၂ ရပ်ကို ထားရှိခြင်းသည် ပါလီမန်စနစ် ကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများအတွက် အလုပ်မဖြစ်နိုင်ပေ။ တစ်ချက်မှာ ၁၉၇၅ သြစတေးလျ အခြေခံဥပဒေ အကျပ်အတည်းတွင် တွေ့မြင်ခဲ့ရသကဲ့သို့ဖြစ်ပါသည်။ လွှတ်တော် ၂ ရပ်လုံး၏ ယုံကြည်ကိုးစားမှုကိုရသည့် အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းရန် အလွန်တရာ ခက်ခဲသွားစေပါသည်။ နောက်တစ်ချက်မှာ အစိုးရအဖွဲ့ကို အောက်လွှတ်တော်မှ အပြည့်အဝ ထောက်ခံမှု ဆက်လက်ပေးထားလျှင်ပင် အတိုက်အခံ ထိန်းချုပ်သည့် အထက်လွှတ်တော်က အစိုးရအဖွဲ့ကို အတင်းအကျပ် နှုတ်ထွက်ခိုင်းရန်အတွက် နိုင်ငံတော်ဘတ်ဂျက်ကို အတည်မပြုပေးဘဲ ငြင်းဆန်နေတတ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ပြည်နယ်အငယ်များသည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် အတွင်း၌ အရွယ်အစားနဲ့ မလိုက်ဘဲ ကိုယ်စားပြုခွင့် ရရှိနေမှုများနေပါက ဒီမိုကရေစီ အခြေခံမူဖြစ်သည့် “လူတိုင်း မဲတပြား” ဆိုသည်ကိုလည်း ချိုးဖောက်ရာရောက်ပါသည်။ ဤရှုထောင့်မှဆိုရပါက ဂျာမနီ နှင့် အိန္ဒိယ ဖက်ဒရယ်ပုံစံများသည် အမေရိကန်၊ ဆွစ်ဇာလန် နှင့် သြစတေးလျ ဖက်ဒရယ် ပုံစံများထက် နှစ်သက်ဖွယ် ကောင်းပါသည်။

ယေဘုယျဆိုရပါက ဖက်ဒရေးရှင်းများတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို အတော်အသင့် ဖြေလျှော့သင့်ပြီး ပါဝင် ပေါင်းစပ်ထားသည့် ယူနစ်များ (ပြည်နယ်များ သို့မဟုတ် ခရိုင်များ) သည်လည်း အတော်အသင့် သေးငယ်သင့် ပါသည်။ သို့မှသာ ပြည်နယ်တစ်ခုချင်းစီတွင် တိုင်းရင်းသား အုပ်စုတစ်စု အဓိက နေထိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ဖက်ဒရယ် အဆင့်တွင် ပြည်နယ်ကြီးများ၏ လွှမ်းမိုးမှုကို ရှောင်ရှားနိုင်မည့် အလားအလာများ အားကောင်းလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့နောက်တွင် တိုင်းပြည် တခုချင်းစီအလိုက် ကွဲပြားနေသည့် အသေးစိတ် အချက်အလက်များကို လိုက်၍ နောက်ထပ်များပြားသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များစွာကိုလည်း ဆက်လက် ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ (ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်အား မည်သို့ အတိအကျ ရေးဆွဲမည်ကဲ့သို့သော ကိစ္စရပ်များဖြစ်သည်။) ဖက်ဒရေးရှင်းအတွင်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို မည်မျှအထိ လျှော့ချသင့်ကြောင်းကို ကျွမ်းကျင်သူများက ရှင်းရှင်းလင်းလင်း အကြံဉာဏ် မပေးနိုင်ပါ။ ထို့ပြင် အမေရိကန် ကနေဒါ၊ အိန္ဒိယ၊ သြစတေးလျ၊ ဂျာမနီ၊ ဆွစ်ဇာလန်၊ သြစတြီးယား ပုံစံများအနက်မှ မည်သည့်ပုံစံသည် နမူနာယူရန် သင့်တော်သနည်းဆိုသည်ကိုလည်း ပညာရှင်များအကြားတွင် သဘောတူညီထားခြင်းမရှိပေ။

၈) နယ်နိမိတ်ဒေသကို အခြေမခံသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး၊ အုပ်စုအသိုင်းအဝိုင်းများအနေဖြင့် နယ်မြေဒေသတစ်ခုတွင် စုစည်းနေထိုင်ခြင်းမရှိသည့် သွေးကွဲနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်အား နယ်မြေဒေသအပေါ်တွင် အခြေခံခြင်းမရှိဘဲ စီစဉ်ပေးအပ်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် သိသာ သည့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ သွေးကွဲနေမှုများရှိပါက မတူကွဲပြားသော ဘာသာရေးအုပ်စုများသည် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ကျောင်းများအပေါ် ထိန်းချုပ်ထားလိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်များရှိကြပါသည်။ အိန္ဒိယ၊ ဘယ်လ်ဂျီယမ် နှင့် နယ်သာလန် နိုင်ငံတို့တွင် ကောင်းစွာ အလုပ်ဖြစ်နေသည့် အဖြေမှာ အဆိုပါ ကျောင်းများအား အစိုးရကျောင်း ဖြစ်စေ၊ ပုဂ္ဂလိကကျောင်းဖြစ်စေ အခြေခံပညာရေး စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ညီညွတ်နေသရွေ့ ကျောင်းများ အားလုံးကို ငွေကြေးအကူအညီ တန်းတူညီမျှပေးခြင်းဖြင့် ပညာရေးတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပေးအပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော် နှင့် ဘာသာရေးအား သီးခြားစီ ခွဲခြားထားရမည်ဟူသော အခြေခံသဘောတရားကို ချိုးဖောက်ခြင်းဖြစ်သော်လည်း ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အပြည့်အဝ ကြားနေခွင့် ရရှိစေပါသည်။

၉။ အစိုးရအဖွဲ့ နှင့် ပါလီမန်အပြင် တခြားကဏ္ဍများတွင်ပါ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း။ သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် အုပ်စုအသိုင်းအဝိုင်းများအားလုံးအတွက် ကျယ်ပြန့်သည့် ကိုယ်စားပြုမှုရှိရေးသည် အစိုးရအဖွဲ့ နှင့် ပါလီမန်အတွင်း၌သာမဟုတ်ဘဲ အစိုးရဌာနများ၊ တရားစီရင်ရေး ကဏ္ဍများ၊ ရဲတပ်ဖွဲ့ နှင့် စစ်ဘက်တွင်လည်း အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ဤရည်ရွယ်ချက်သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအလိုက်၊ ကိုးကွယ် ရာ ဘာသာအလိုက် ရနိုင်သည့် ခွဲတမ်းအား တရားဝင်သတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြင့် အထမြောက်နိုင်သော်လည်း ခွဲတမ်း အရေအတွက်အား တင်းတင်းကျပ်ကျပ် သတ်မှတ်ရမည်ဟု မဆိုလိုပေ။ ဥပမာအားဖြင့် သက်ဆိုင်ရာ အုပ်စုတစ်စု အနေဖြင့် ကိုယ်စားပြုမှု ရာနှုန်း ၂၀ အတိအကျ ရရှိစေရမည်ဟု သတ်မှတ်ထားခြင်းထက် ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၂၅ ရာခိုင်နှုန်းအကြား ရည်ရွယ်ထားခြင်းဖြင့် ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရန် ပိုမိုလွယ်ကူသည့် စည်းမျဉ်းတစ်ခုကို ကျင့်သုံးနိုင်ပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ထိုသို့သော ခွဲတမ်းသတ်မှတ်ထားခြင်း များသည် မလိုအပ်ဘဲ လုပ်ဆောင်ထားခြင်းများသာ ဖြစ်လေ့ရှိသည်ဟု ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် တွေ့ ရှိခဲ့ရပါသည်။ ကျယ်ပြန့်သည့် ကိုယ်စားပြုမှုအတွက် ယေဘုယျကျသည့် ရည်မှန်းချက်ကို အခြေခံဥပဒေ၌ တိတိကျကျ ဖော်ပြထားပြီး အဆိုပါ ရည်မှန်းချက်အား လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် အာဏာခွဲဝေ ကျင့်သုံးသည့် အစိုးရ အဖွဲ့ နှင့် အချိုးကျ ကိုယ်စားပြု ဖွဲ့စည်းထားသည့် လွှတ်တော်တို့ကို အားကိုး အားထားပြုခြင်းသည် လုံလောက်ထိရောက်မည်ဖြစ်ပါသည်။

အခြားသော အကြောင်းအရာများ

အခြားသော အချေအတင်ပြောဆိုစရာ ဖြစ်လာနိုင်သည့် အကြောင်းအရာများနှင့် ပက်သက်၍ အခြေတကျ ဖြစ်ပြီးသား ကမ္ဘာ့ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံများတွင် အတွေ့ရအများဆုံး ပုံစံများကို

စတင် လေ့လာစဉ်းစားကြည့်ပါရန် ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် အကြံပြုလိုပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် လူများစု ၃ ပုံ ၂ ပုံကို လိုအပ်ခြင်း (လူနည်းစုအုပ်စုများ၏ အခွင့်အရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ပြင်ဆင်မည်ဖြစ်ပါက လူများစု ၃ ပုံ ၂ ပုံထက် ပိုမိုများပြားသည့် သတ်မှတ်ချက်လည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်)၊ အောက်လွှတ်တော်၏ အရွယ်အစားအား နိုင်ငံရှိ လူဦးရေ စုစုပေါင်း၏ ၃ ထပ်ကိန်းရင်း ပမာဏခန့် ထားရှိခြင်း²³ (ဆိုလိုသည်မှာ အီရတ်ကဲ့သို့သော လူဦးရေ ၂၅ သန်းခန့်ရှိသည့် နိုင်ငံတွင် အောက်လွှတ်တော်အမတ် အရေအတွက်အား ၁၄၀ ခန့် ထားရှိခြင်း) နှင့် လွှတ်တော်များ၏ သက်တမ်းအား ၄ နှစ်ခန့် သတ်မှတ်ခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။

အသစ်ရေးဆွဲထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် လိုအပ်သည့် ဒီမိုကရေစီနည်းအရ တရားဝင်မှုကို လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှ ထောက်ခံမဲဖြင့် ရရှိနိုင်သော်လည်း လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်သည့် အရေအတွက် ကန့်သတ်ချက်ကို အခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားရန် ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် အကြံပြုလိုပါသည်။ ဆန္ဒခံယူပွဲများနှင့် ပတ်သက်၍ အဓိကတွေ့ရသည့် ပုံစံတစ်မျိုးတွင် ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရန် နှင့် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရန်အတွက် လူထုမှ လူများစု၏ အဆိုပြုဆောင်ရွက်ခြင်း နှင့် ထိုသို့ အဆိုပြုမှုများအား လူထုမှ လူများစုမှ တိုက်ရိုက်မဲပေးဆုံးဖြတ်ခြင်းတို့ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းသည် လူနည်းစု အုပ်စုများကို အနိုင်ယူရန် လူများစုမှ ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း အသုံးပြုသည့် လက်နက်ကိရိယာလည်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင် ရွေးကောက်ခံ လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်အများစုမှ အတည်ပြုထားသည့် ဥပဒေကို လူနည်းစု မဲဆန္ဒရှင် အနည်းငယ်က စိန်ခေါ်မေးခွန်းထုတ်ရန် ခေါ် ယူသည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင် ဥပမာအဖြစ် တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ယင်းပုံစံသည် အာဏာခွဲဝေမှုကို အားပေးမြှင့်တင်နိုင်သည့် ကောင်းကွက်များရှိနေပါသည်။ အကယ်၍ ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပသည့် လူနည်းစုများ၏ ကြိုးပမ်းလှုပ်ရှားမှုများသည် အောင်မြင်မှုမရှိခဲ့လျှင်ပင် ဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် ပတ်သက်သည့် စည်းရုံးလှုပ်ရှားမှု ကုန်ကျစရိတ်များကို လူများစုမှ ပေးရပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူနည်းစုများ၏ ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရန် ကြိုးပမ်းနိုင်သည့် အလားအလာကြောင့် လူများစုအနေဖြင့် လူနည်းစု များ၏ သဘောထားအမြင်တို့ကို အလေးဂရုပြု နားထောင်ရပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ဆန္ဒခံယူပွဲများနှင့် ပတ်သက်၍ အလွန် ဂရုမေ့ကြီးစွာဖြင့် ကိုင်တွယ်ရန် ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် အကြံပြုအပ်ပါသည်။ ဆန္ဒခံယူပွဲများ မကြာခဏ ကျင်းပလေ့ရှိသည့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ဆွစ်ဇာလန် နှင့် အထူးသဖြင့် ၁၉၈၀ ခုနှစ်ခန့်မှစတင်ကာ အီတလီနိုင်ငံဟူသည့် ၃ နိုင်ငံသာရှိနေသည်ဟူသည့် အချက်သည်လည်း ဤ လမ်းညွှန်ချက် မှန်ကန်ကြောင်း ထောက်ပြနေပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် ကျွန်ုပ်အကြံပြုတင်ပြထားခြင်းမရှိသော အခြားပြဿနာများကို လည်း ဖြေရှင်းရဦးမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးရေး၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးတစ်ခု တည်ထောင်သင့်မသင့်၊ နှင့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံး သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်တရားရုံးချုပ်အနေဖြင့် တိုင်းပြည်၏ တခြားကဏ္ဍများတွင် အလွန်အမင်း ဝင်ရောက်

စွက်ဖက်ခြင်းမျိုးမဖြစ်စေဘဲ အခြေခံဥပဒေနှင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးနိုင်စေရန် မည်သို့ ဆောင်ရွက်ရမည်နည်းဟူသည်တို့ဖြစ်ပါသည်။ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများသည် ထိုသို့ ခက်ခဲပြီး အချိန် များစွာပေးရသည့် ပြဿနာများကို ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ကျွမ်းကျင်သူများအနေဖြင့် သမ္မတစနစ် နှင့် PR မဟုတ်သည့် စနစ်များကဲ့သို့သော အပြစ်အနာအဆာများရှိနေသည့် အခြား ရွေးချယ်စရာ စနစ်များ၏ အားသာချက်များ အားနည်းချက်များကို ရှည်လျားစွာ ဆွေးနွေးကာ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများ အား ထပ်မံ၍ ဝန်ပိစေခြင်း သို့မဟုတ် အာရုံလွဲသွားစေခြင်းတို့ မဖြစ်စေရန်လည်း ပိုမိုအရေးကြီးပါသည်။

အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် အခြားရွေးချယ်နိုင်မည့် နည်းစနစ်များကို ဆန်းစစ်ခြင်းမပြုဘဲ ကျွန်ုပ်၏ အကြံပြုချက်များအားလုံးကို လိုက်နာကျင့်သုံးသင့်သည်ဟု ပြောဆိုနေခြင်းမဟုတ်ပေ။ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူ များအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီများ နှင့် နိုင်ငံရေးသမားများ၏ အကျိုးစီးပွားများ နှင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် များကြောင့် အခြားရွေးချယ်စရာများကို စဉ်းစားရကောင်း စဉ်းစားရနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ သမိုင်းကြောင်း နှင့် အစဉ်အလာများသည် အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိမည်ဖြစ်ကာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့်ပတ်သက်၍ ကျွမ်းကျင်သူများ၏ အကြံဉာဏ်ရယူရာတွင် တစ်ဦးထက်ပိုသည့် ကျွမ်းကျင်သူ များထံမှ အကြံဉာဏ်ရယူခြင်းသည် ဉာဏ်ပညာရှိရာရောက်ကြောင်းကို ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် သိရှိ နားလည်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်၏ အကြံပြုတင်ပြချက်များသည် ကျွန်ုပ်တစ်ဦးတည်း၏ အကြံကြံများပေါ်တွင်သာ အခြေခံ ထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ ပညာရှင်အများစု၏ တညီတညွတ်တည်း သဘောတူညီမှုများ နှင့် ခိုင်မာသည့် လက်တွေ့ အထောက်အထားများပေါ်တွင် အခြေခံထားသောကြောင့် ၎င်းတို့ကို လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်းမပြုလျှင်ပင် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ပတ်သက်၍ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ရာတွင် စတင် အခြေခံ စဉ်းစားသင့်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။

မှတ်ချက်များ

ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ၂၀၀၃ ခုနှစ် မေလမှ ဇွန်လအတွင်း Rockefeller Foundation ၏ Bellagio Study and Conference Center တွင် ခေတ္တတာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့စဉ်အတွင်း ဤစီမံကိန်းတွင် လုပ်ကိုင်နိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းကို ကမ်းလှမ်းခဲ့သည့်အတွက် Bellagio Study and Conference Center အား ကျေးဇူးတင် ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် အဖိုးတန်သည့် အကြံဉာဏ်များပေးအပ်ခဲ့သော Roberto Belloni, Torbjörn Bergman, Joseph H. Brooks, Florian Bieber, Jorgen Elklit, Svante Ersson, John McGarry, Brendan O'Leary, Mogens N. Pedersen, Hugh B. Price, နှင့် Timothy D. Sisk တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။ ဤဆောင်းပါး အတွင်း ဖော်ပြခဲ့သည့် အယူအဆအချို့မှာ Andrew Reynoldမှ တည်းဖြတ်သော ဒီမိုကရေစီ ဗိသုကာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံ၊ ပဋိပက္ခ စီမံခန့်ခွဲမှု နှင့် ဒီမိုကရေစီ (အောက်စ်ဖို့ - အောက်စ်ဖို့ တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၂)၊ စာမျက်နှာ ၃၇-၅၄ ရှိ ကျွန်ုပ်ရေးသားပြုစုခဲ့သော အခန်းဖြစ်သည့် "အာဏာခွဲဝေခြင်း ဒီမိုကရေစီ လှိုင်း" နှင့် Uhlenbeck Lecture အမှတ် ၁၈ (Wassenaar: အဆင့်မြင့်လေ့လာမှုများဆိုင်ရာ နယ်သာလန် အင်စတီကျု။

၂၀၀၀) ၂၁ ရာစု ဒီမိုကရေစီ - ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ကောင်းမွန်သည့် အရာများကို မျှော်မှန်းနိုင်ပါသလား? စာအုပ်တို့တွင် ပထမဆုံး ဖော်ပြထုတ်ဝေခဲ့သည့် အယူအဆများဖြစ်ကြပါသည်။

၁။ ဆက်စပ် လက္ခဏာရပ်များမှာ (ကျယ်ပြန့်စွာ ကိုယ်စားပြုပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးနည်းတူ - ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းရေးတွင် လူအများအပြား ကိုယ်စားပြုပါဝင်ရေးကို သေချာစေရန်) အချိုးကျမှု နှင့် လူနည်းစုအုပ်စုများ၏ အခွင့်အရေးများ နှင့် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်တို့အပေါ် သက်ရောက်သည့် အရေးအပါဆုံး ကိစ္စရပ်များအပေါ် လူနည်းစု၏ ဗီတိုအာဏာတို့ဖြစ်ကြသည်။

၂။ အဆိုပါ ပညာရှင်များအနက် အချို့မှာ Dirk Berg-Schlosser, William T. Bluhm, Laurence J. Boule, Hans Daalder, Edward Dew, Robert H. Dix, Alan Dowty, Jonathan Fraenkel, Hermann Giliomee, Theodor Hanf, Jonathan Hartlyn, Martin O. Heisler, Luc Huyse, Thomas A. Koelble, Gerhard Lehmbuch, Franz Lehner, W. Arthur Lewis, Val R. Lorwin, Diane K. Mauzy, John McGarry, Kenneth D. McRae, Antoine N. Messarra, R.S. Milne, S.J.R. Noel, Eric A. Nordlinger, Brendan O’Leary, G. Bingham Powell, Jr., Andrew Reynolds, F. van Zyl Slabbert, Jürg Steiner, Albert J. Venter, Karl von Vorys, David Welsh, နှင့် Steven B. Wolinetz တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ (အကယ်၍ ၁၉၈၀ ခုနှစ်များ၏ အလယ်မတိုင်မီ ထုတ်ဝေခဲ့ပါက) ဤအကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းတို့၏ အရေးအပါဆုံးသော စာတမ်းများအား Arend Lijphart ၏ တောင်အာဖရိကရှိ အာဏာခွဲဝေခြင်း (Berkeley, Calif. - နိုင်ငံတကာလေ့လာမှုများ အင်စတီကျု၊ ကယ်လီဖိုးနီးယားတက္ကသိုလ်၊ ၁၉၈၅) ၁၃၇-၇၁ အတွက် ကျမ်းကိုးများစာရင်းတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

၃။ Ted Robert Gurr, အန္တရာယ်ရှိနေသည့် လူနည်းစုအုပ်စုများ - လူမျိုးစုနိုင်ငံရေး ပဋိပက္ခများအပေါ် နိုင်ငံတကာ၏ အမြင်တစ်ရပ် (ဝါရှင်တန် ဒီစီ - အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ငြိမ်းချမ်းရေး အင်စတီကျု ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၃)၊ ၂၉၂။ စာလုံးစောင်းများထည့်သွင်းထားသည်။

၄။ ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် အဆိုပါ ဝေဖန်မှုများကို အခြားနေရာတွင် အကျယ်တဝင့် ဖြေကြားခဲ့ဖူးပါသည်။ အထူးသဖြင့် Andrew Reynolds, မှ တည်းဖြတ်သော ဒီမိုကရေစီ ဗိသုကာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံ၊ ပဋိပက္ခ စီမံခန့်ခွဲမှု နှင့် ဒီမိုကရေစီစာတမ်းရှိ Lijphart ၏ "အာဏာခွဲဝေခြင်း ဒီမိုကရေစီ လှိုင်း" (အောက်စ်ဖို့ဒ် - အောက်စ်ဖို့ဒ် တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၂)၊ စာမျက်နှာ ၄၀-၄၀ နှင့် Lijphart တောင်အာဖရိကရှိ အာဏာခွဲဝေခြင်း၊ စာမျက်နှာ ၈၃-၁၁၇ ကို ဖတ်ရှုပါ။

၅။ Brian Barry "ကွန်ဆိုစီရေးရှင်း ပုံစံ နှင့် ၎င်း၏ အန္တရာယ်များ"၊ ဥရောပ နိုင်ငံရေး သုတေသန ဂျာနယ် ၃ (ဒီဇင်ဘာ ၁၉၇၅) စာမျက်နှာ ၄၀၆။

၆။ Donald L. Horowitz, ဒီမိုကရေစီ တောင်အာဖရိက နိုင်ငံလော? သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြင်ဆင်ခြင်း (Berkeley, Calif.: ကယ်လီဖိုးနီးယားတက္ကသိုလ်

ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၁)၊ ၁၈၈-၂၀၃ နှင့် “ရွေးကောက်တင်မြောက်မှု စနစ်များ - ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများအတွက် အခြေခံမိတ်ဆက်စာအုပ်”၊ ဒီမိုကရေစီ ဂျာနယ် ၁၄ (အောက်တိုဘာ ၂၀၀၃) - ၁၂၂-၂၃။

၇။ အသေးစိတ် ဝေဖန်ချက်အတွက် Lijphart “Alternative Vote: တောင်အာဖရိကအတွက် လက်တွေ့ ကျသည့် အခြားရွေးချယ်စရာတစ်ရပ်ဖြစ်သလော?” Politikon ၁၈ (ဇွန်လ ၁၉၉၁) - ၉-၁၀၁ နှင့် Seymour Martin Lipset မှ တည်းဖြတ်သော ဒီမိုကရေစီစွယ်စုံကျမ်း (ဝါရှင်တန်ဒီစီ - Congressional Quarterly, ၁၉၉၅)၊ ၆၆၃-၆၄၊ Lijphart, “လူမျိုးစုများစွာပါဝင်သော ဒီမိုကရေစီ” တို့ကို ဖတ်ရှုပါ။

၈။ Alternative Vote အား သီရိလင်္ကာရှိ ၁၉၈၂ နှင့် ၁၉၈၈ သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများတွင် အသုံးပြုခဲ့ပြီး ဘော့စနီးယားရှိ Republika Srpska ၏ ၂၀၀၀ ခုနှစ် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲတွင်လည်း အသုံးပြုခဲ့ပါသည်။ နိုင်ဂျီးရီးယားတွင် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲအတွက် Horowitz မှ အားပေးထောက်ခံသည့် အလားတူစနစ်မျိုး (အနိုင်ရရှိရန်အတွက် လူများစုနှင့်တကွ ပြည်နယ်များ၏ အနည်းဆုံး သုံးပုံနှစ်ပုံတွင် ဆန္ဒမဲ အနိမ့်ဆုံး ၂၅% ရရှိရန်လိုအပ်သည့်စနစ်) ကို ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ ယခုစာတမ်း၌ ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ဖော်ပြသည့် တတိယ နှင့် ဆဌမ လမ်းညွှန်ချက်များတွင် လူထုအများစုမှ ရွေးကောက်တင်မြောက်သည့် သမ္မတမပါဝင်သော ပါလီမန်စနစ် နှင့် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲ တိုက်ရိုက်ကျင်းပမှု လုံးဝမရှိသည့်စနစ်ကို အားပေးတင်ပြထားပါသည်။

၉။ Benjamin Reilly သည် Horowitz အား ထောက်ခံခဲ့သော်လည်း သတ်မှတ်ချက်များစွာဖြင့်သာ ထောက်ခံခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် Reilly သည် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ အဓိက ဖြစ်စဉ်အတွက် Horowitz ၏ alternative vote အပေါ် ထောက်ခံအားပေးမှုကို သဘောမတူပေ။ Reilly, သွေးကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများရှိ ဒီမိုကရေစီ - ပဋိပက္ခစီမံခန့်ခွဲရေးအတွက် ရွေးကောက်တင်မြောက်မှုဆိုင်ရာ ပုံစံရေးဆွဲ ပြင်ဆင်ခြင်း (ကိန်းဘရစ်ချ် - ကိန်းဘရစ်ချ်တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၁) ကို ဖတ်ရှုပါ။ Andreas Wimmer က “အီရတ်ရှိ ဒီမိုကရေစီ နှင့် လူမျိုးစု-ဘာသာရေး ပဋိပက္ခများ” ကြံ့ကြံ့ခိုင်ရေး ၄၅ (ဆောင်းရာသီ ၂၀၀၃-၂၀၀၄)၊ ၁၁၁-၃၄ တွင် အီရတ်နိုင်ငံအတွက် alternative vote ကို ထောက်ခံအားပေးခဲ့ပါသည်။

၁၀။ Andrew Reynolds တည်းဖြတ်သော ဒီမိုကရေစီ ဗိသုကာ၊ ၂၅ ရှိ Donald L. Horowitz ၏ “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံ - ကမ်းလှမ်းချက်များ နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ”

၁၁။ ဗဟုစနစ်နှင့်ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် alternative vote (instant runoff) စနစ်တွင် အနိုင်ရရှိသည့် ကိုယ်စားလှယ်အား မဲဆန္ဒရှင်အများစုမှ ရွေးကောက်တင်မြောက်ခြင်းဖြစ်ကြောင်း သေချာစေပြီး ယင်းသို့ လုပ်ဆောင်ရာတွင် majority-runoff စနစ်ထက် ပိုမိုတိကျပြီး နှစ်ကျော့ပြန် ဆန္ဒမဲပေးခြင်း မလိုအပ်ပေ။

၁၂။ Larry Diamond, ဒီမိုကရေစီ ဖော်ဆောင်ခြင်း - ပေါင်းစည်းရေး ဆီသို. (ဘော်လ်တီမိုး - ဝွန်ဟော့ပံကင်းစ် တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၉)၊ ၁၀၄။

၁၃။ အဆိုပါ စနစ် ၃ ခုစလုံးတို့တွင် အဖွဲ့ဝင်များစွာပါဝင်သော ရွေးကောက်ပွဲ ခရိုင်များကို အသုံးပြုပါသည်။ ထပ်တိုးစုပေါင်းမဲစနစ်သည် မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် ခရိုင်တစ်ခု၌ ရှိသည့် နေရာအရေအတွက်အတိုင်း ဆန္ဒမဲများ ပေးနိုင်သည့် အဖွဲ့ဝင်များစွာပါဝင်သော ဗဟုစနစ်နှင့် ဆင်တူသော်လည်း ထပ်တိုးစုပေါင်းမဲစနစ်တွင် မဲဆန္ဒရှင်သည် ၎င်း၏ ဆန္ဒမဲများအား ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးတည်း သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်အချို့အတွက် ထပ်မံပေးအပ်နိုင်သည်။ တစ်ခုတည်းသော မလွှဲပြောင်းနိုင်သည့် မဲစနစ်သည် မဲဆန္ဒရှင်တစ်ဦးအနေဖြင့် ဆန္ဒမဲ တစ်မဲသာ ပေးနိုင်သည့် အကန့်အသတ်ထားမဲစနစ်၏ အထူးပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်။

၁၄။ Matthew Soberg Shugart နှင့် Martin P. Wattenberg တည်းဖြတ်သော အဖွဲ့ဝင်များ ရောနှော နေသည့် ရွေးကောက်တင်မြောက်မှုစနစ်များ - အခြေအနေနှစ်ရပ်စလုံးမှ အကောင်းဆုံးအချက်များ ဖြစ်သလော? (အောက်စ်ဖို့ဒ် - အောက်စ်ဖို့ဒ် တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၁) ကို ဖတ်ရှုပါ။

၁၅။ ဤခန့်မှန်းချက်ကို Rein Taagepera မှ အဆိုပြုသော $T=75\% (M+1)$ ညီမျှခြင်းပေါ်တွင် အခြေခံထားပါသည်။ ၎င်းတွင် T သည် အကျုံးဝင်သည့် သတ်မှတ်ချက်ဖြစ်ပြီး M သည် ခရိုင်တစ်ခုတွင် ရွေးချယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်း အရေအတွက်ဖြစ်ပါသည်။ Seymour Martin Lipset တည်းဖြတ်သော ဒီမိုကရေစီ စွယ်စုံကျမ်း၊ ၄၁၇ ရှိ Arend Lijphart ၏ "ရွေးကောက်တင်မြောက်မှု စနစ်များ" ကို ကြည့်ရှုပါ။ ခရိုင်တစ်ခုလျှင် ကိုယ်စားလှယ် ၈ ဦးဟူသော ပျမ်းမျှသတ်မှတ်ချက်တွင် သိသိသာသာ ကွဲပြားမှုရှိသော်လည်း ခရိုင် ၁၇ ခုအနက် ၉ ခုတို့သည် ဤပျမ်းမျှသတ်မှတ်ချက်နှင့် အလွန်နီးစပ်ပြီး ကိုယ်စားလှယ် ၆ ဦးမှ ၈ ဦးအကြားသတ်မှတ်ချက်များရှိကြပါသည်။ Open List စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများသည် အလွန်ရှုပ်ထွေးပြီး ကျွန်ုပ်၏ အမြင်အရ စာရင်းများကို အလွန်သိသာမြင်သာဖြစ်စေပါသည်။ ဤနေရာတွင် ဖော်ပြထားသည့် ၁၇၅ နေရာအပြင် ဂရင်းလန်း နှင့် ဖရိုးကျွန်းစုများတွင် ကိုယ်စားလှယ် ၂ ဦးစီ ရွေးကောက်တင်မြောက်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ဒိန်းမတ်ပုံစံအတွက် ကျွန်ုပ်၏ အကြံပြုချက်သည် အနည်းငယ် ဝိရောဓိဖြစ်နေကြောင်းကို ဖော်ပြလိုပါသည်။ ဒိန်းမတ်နိုင်ငံသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ တစ်သားတည်းအဖြစ်ဆုံး နိုင်ငံများအနက် တစ်နိုင်ငံဖြစ်သော် လည်း ၎င်းစနစ်သည် လူမျိုးစု နှင့်ဘာသာရေးအရ သွေးကွဲနေသည့် နိုင်ငံများအတွက် အလွန်သင့်တော်သည့် စနစ်တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။

၁၆။ ၂ ရာခိုင်နှုန်း သတ်မှတ်ချက် ပြည့်မီခြင်းမရှိသည့် ပါတီများသည်လည်း အကယ်၍ ဥပမာအားဖြင့် အနည်းဆုံး ခရိုင် အမတ်နေရာတစ်နေရာ အနိုင်ရရှိခြင်းကဲ့သို့သော အခြားသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီပါက တန်ပြန်ထိန်းညှိအမတ်နေရာများ ရရှိနိုင်သေးပါသည်။

၁၇။ Juan J.Linz နှင့် Arturo Valenzuela တို့တည်းဖြတ်သော သမ္မတဒီမိုကရေစီစနစ်၏ မအောင်မြင်မှု (ဘော်လီတီမိုး - ဂျွန်ဟော့ပင်ကင်းစ် တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၄)၊ ၁၈၊ Juan J. Linz "သမ္မတစနစ် သို့မဟုတ် ပါလီမန်ဒီမိုကရေစီစနစ် - ကွဲပြားခြားနားမှု ရှိပါသလား?"

၁၈။ Seymour Martin Lipset “နိုင်ငံရေးပါတီများအား မရှိမဖြစ်လိုအပ်ခြင်း” ဒီမိုကရေစီဂျာနယ် ၁၁ (၂၀၀၀ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ)၊ ၄၈-၅၅။ E.E. Schattschneider ပါတီအစိုးရ (နယူးယောက် - Rinehart, ၁၉၄၁)။ ၁။

၁၉။ Kurt von Mettenheim တည်းဖြတ်သော သမ္မတစနစ် အင်စတီကျူးရှင်းများ နှင့် ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံရေး - ဒေသတွင်း နှင့် အမျိုးသားအဆင့် အခြေအနေများကို နှိုင်းယှဉ်ခြင်း (ဘော်လ်တီမိုး- ဂျွန်ဟော့ပဲကင်းစ် တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၇) ၉၅-၉၇ ရှိ John T.S Keeler နှင့် Martin A. Schain တို့၏ “ပြင်သစ်နိုင်ငံရှိ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ နိုင်ငံရေး ကစားပွဲ နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ဆင့်ကဲတိုးတက်လာမှု”။ Horowitz သည် သမ္မတအား alternative vote သို့မဟုတ် အလားတူ ဆန္ဒမဲစုစည်းသည့် နည်းစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်သည်ကို ပိုမို နှစ်သက်သော်လည်း အခြားသော ဖော်ပြချက်များအရ ၎င်း၏ သမ္မတသည် သမ္မတစနစ်သီးသန့် ကျင့်သုံးသည့် စနစ်များရှိ သမ္မတများနှင့် ကွဲပြားခြားနားမှုမရှိပေ။ ၎င်း၏ ဒီမိုကရေစီ တောင်အာဖရိကလော? ၂၀၅-၁၄ ကို ဖတ်ရှုပါ။

၂၀။ ပညာရှင်များသည် ဥပမာအားဖြင့် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများ နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲများ ကို တစ်ပြိုင်နက်ကျင်းပကာ သမ္မတအား သမားရိုးကျဖြစ်သော majority-runoff နည်းဖြင့် ရွေးချယ်မည့်အစား ဗဟုနည်းစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်းဖြင့် သမ္မတ-ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြားရှိ လိပ်ခဲတည်းလည်းဖြစ်နေမှု ပြဿနာ ကို အနည်းဆုံးဖြစ်စေရန် လျော့ချနိုင်မည့် နည်းလမ်းများကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါ အစီအမံများသည် ပြဿနာအား အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အမှန်တကယ်ပင် အဆင်ပြေကောင်း ပြေစေနိုင်သော်လည်း လုံးဝ ဥသံဖြေရှင်းပေးနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ Matthew Shugart နှင့် John M. Carey, သမ္မတများ နှင့် ပါလီမန်များ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံ နှင့် ရွေးကောက်တင်မြောက်မှု တွန်းအားများ (ကိန်းဘရစ်ချ် - ကိန်းဘရစ်ချ် တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၂) နှင့် Mark P. Jones ရွေးကောက်တင်မြောက်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများ နှင့် သမ္မတစနစ်ကျင့်သုံးသည့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများ၏ ရှင်သန်ရပ်တည်မှု (နော်ထရာဒိန်း- နော်ထရာဒိန်း တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၅) တို့ကို ဖတ်ရှုပါ။

၂၁။ ၁၉၉၈ ခုနှစ် Good Friday သဘောတူညီချက်တွင် အိုင်ယာလန်မြောက်ပိုင်းအတွက် အလားတူ အာဏာခွဲဝေသည့် အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံတစ်ခုကို သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားပါသည်။

၂၂။ ၁၉၇၇ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၆ ခုနှစ်အထိ ဆက်တိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ် ကျင့်သုံးလာပြီး (လူဦးရေ ၂၅၀၀၀၀ ထက် ပို) သော နိုင်ငံများဟု အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုသည့် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ အခြေကျပြီးသား ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများနှင့် ပတ်သက်သည့် ကျွန်ုပ်၏ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှုတွင် အခြေကျပြီးသား ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံပေါင်း ၃၆ နိုင်ငံအနက် နိုင်ငံ ၃၀ တို့တွင် ပါလီမန်စနစ်များကို ကျင့်သုံးကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ Lijphart, ဒီမိုကရေစီ ပုံစံများ - နိုင်ငံပေါင်း ၃၆ နိုင်ငံတို့ရှိ အစိုးရပုံစံများ နှင့် စွမ်းဆောင်ရည် (နယူးဟော့ပင် - ယေးလ်တက္ကသိုလ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၉) ကို ဖတ်ရှုပါ။

၂၃။ ဤပုံစံအား Rein Taagepera မှ ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သူ၏ “အမျိုးသားပါလီမန်များ၏ အရွယ်အစား” လူမှုရေး သိပ္ပံ သုတေသန ၁ (ဒီဇင်ဘာ ၁၉၇၂)၊ ၃၈၅-၄၀ ကို ဖတ်ရှုပါ။